

DEEL 4: AANPAKKEN GEWELD

Domein wijk, sport, openbaar vervoer, werk en dader- en slachtoffergerichte aanpak

door het CCV en DSP-groep, Amsterdam
Den Haag, september 2006

In het kader van het Actieplan tegen geweld verscheen in februari 2006 het rapport 'Geweld verslagen?' van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC)¹. Dit rapport is het resultaat van een onderzoek naar effectieve best practices ter preventie van geweld dat in opdracht van de afdeling Preventie en Slachtofferbeleid van de directie Preventie en Sanctiebeleid van het ministerie van Justitie is verricht. De gevonden effectieve best practices en veelbelovende practices zijn aangevuld met enkele best practices uit het rapport 'A review of good practices in preventing the various types of violence in the European Union' van de Universiteit van Kent². Via het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) zijn de practices vervolgens geschikt gemaakt voor toepassing in de Nederlandse praktijk.

De effectieve best practices en de veelbelovende practices zijn samengebracht in vier bundels. In de eerste bundel Deel 1 "Aanpakken geweld" treft u korte omschrijvingen aan van de best practices en veelbelovende practices tegen geweld.

Een aantal practices is vervolgens via het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) geschikt gemaakt voor toepassing in de Nederlandse praktijk. Deze effectieve best practices en de veelbelovende practices zijn samengebracht in drie bundels. In de bundels zijn de practices geordend over verschillende domeinen. Hieronder vindt u de desbetreffende bundels en de domeinen die daar in behandeld worden:

- Deel 2: domein school
- Deel 3: domeinen veilig uitgaan en alcohol
- Deel 4: domeinen buurt/wijk, sport, werk en dader- en slachtoffergerichte aanpak

Voor u ligt de vierde bundel met effectieve best practices en veelbelovende practices die ingaan op de domeinen buurt/wijk, sport, werk en dader- en slachtoffergerichte aanpak. De DSP-groep uit Amsterdam heeft aan deze practices een vertaalslag gegeven opdat deze op relatief eenvoudige wijze in Nederland in de praktijk kunnen worden gebracht. U wordt uitgenodigd om kennis te nemen van deze practices en wij hopen dat u geïnteresseerd bent om met één of meerdere practices in de praktijk aan de slag te gaan.

Uit evaluaties blijkt dat de kans op succes bij toepassing van deze practices aanzienlijk kunnen zijn. Dat wil overigens niet zeggen dat deze 'vertaalde' effectieve best practices en veelbelovende practices gegarandeerd in elke context dezelfde effecten zullen hebben als in de (buitenlandse) context waarin ze oorspronkelijk werden gehanteerd. Het ministerie van Justitie is daarom voornemens een aantal van de 'vertaalde' effectieve best practices en veelbelovende practices in de Nederlandse praktijk te toetsen en te evalueren.

Indien u één of meerdere van de 'vertaalde' effectieve best practices of veelbelovende practices wilt toepassen, verzoeken wij u contact op te nemen met Nicole de Ridder of Axel Weggelaar van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (telefoon 070-3490648 of 27 en e-mail nicole.ridder@hetccv.nl of axel.weggelaar@hetccv.nl).

¹ Zie www.wodc.nl

² Zie www.eucpn.org

Natuurlijk zal het in de praktijk brengen van de 'vertaalde' effectieve best practices en veelbelovende practices geld gaan kosten. Het ministerie van Justitie zal binnenkort een selectie maken van effectieve best practices en veelbelovende practices voor het uittesten ervan in de Nederlandse praktijk. Voor die geselecteerde practices kan, wanneer aan de daarvoor gestelde criteria wordt voldaan, op verzoek een financiële bijdrage worden toegekend. In dat geval zullen minimaal de kosten van de evaluatie worden vergoed. In de loop van dit najaar zal nadere informatie worden verschaft over de (financiële) bijdrage door het Rijk. Een en ander zal op de website van het CCV (www.hetccv.nl) worden vermeld.

Tot slot wijzen we u erop dat deze verzameling van best practices een momentopname is. Op de website van het CCV (zie hierboven) zal steeds de bijgewerkte lijst van de effectieve best practices en veelbelovende practices worden gepubliceerd. Via een handige zoekmachine, kunt u op de website zoeken naar practices die voor uw praktijk relevant en toepasbaar zijn.

Wij hopen dat u met deze bundels effectieve best practices en veelbelovende practices veel inspiratie opdoet om Nederland veiliger te maken.

1	Dadergerichte aanpak	5
	1.1. Vroegtijdige interventie	5
	<i>Best practices</i>	
	1.1.1 Youth Relationships Project	5
	1.1.2 Safe Dates	19
2	Aanpak in het publieke domein	35
	2.1 Wijken	35
	<i>Best practices</i>	
	2.1.1 Openbare verlichting	35
	2.1.2 Hot Spots	43
	2.2 Openbaar Vervoer	56
	<i>Veelbelovende practices</i>	
	2.2.1 Hoog Catherijne	56
	2.3 Sport	66
	<i>Best practices</i>	
	2.3.1 Helden rond de velden	66
3	Aanpak in het semi-publieke domein	79
	3.1 Werk	79
	<i>Veelbelovende practices</i>	
	3.1.1 Workplace Violence Prevention Program (WVPP)	79

1.1.1 YOUTH RELATIONSHIPS PROJECT (YRP)

A Group Approach with Adolescents for the Prevention of Woman Abuse and the Promotion of Healthy Relationships
(Montreal, Canada)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Dader- en slachtoffergerichte aanpak, vroegtijdige interventie
Typering project	Effectieve maatregel uit het WODC rapport 'Geweld verlagen?' 2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	<p>The Youth Relationships Manual, gebaseerd op een Canadees project (The Youth Relationships Project (YRP)), bestaat uit een lespakket en handleiding geschikt voor achttien bijeenkomsten. De aanpak is gericht op groepstraining om te pleiten voor relaties zonder geweld en om te voorkomen dat jongeren terecht komen in een geweldsspiraal op jong-volwassen leeftijd. De lessen gaan over macht en geweld in relaties, date rape, seksisme, de media en seksisme, en het lespakket biedt ook praktisch advies over hoe om te gaan met seksisme en geweld tegen vrouwen. Het lespakket bestaat uit oefeningen, handouts, formulieren en groepstechnieken. Het doel van het programma is het voorkomen van daderschap en slachtofferschap van mishandeling bij jongeren die meedoen aan de interventie. Een tweede doel is het bevorderen van een gezonde, niet-gewelddadige relatie. Deelname aan de interventie was een significante voorspeller voor de afname van gerapporteerd daderschap van fysieke mishandeling.</p> <p>Het programma zoekt naar nieuwe manieren om jongeren bij te staan in de vorming van relaties door hen niet-gewelddadige vormen van communicatie aan te leren. Heel belangrijk hierbij is de rol die de jongeren in de gemeenschap spelen.</p>
Probleem-./risicoanalyse	<p>Ongeveer 3 tot 4 miljoen Amerikaanse huishoudens hebben te maken met huiselijk geweld en geweld tegen kinderen. Mishandeling is bij vrouwen tussen de 15 en de 44, de meest voorkomende oorzaak van verwondingen. Bij kleine kinderen is dat kindermishandeling.</p> <p>Ook in Nederland worden, vooral vanaf de jaren negentig, in toenemende mate gevallen gesignaleerd van geweld binnen relaties en gedwongen prostitutie. Deze meisjes krijgen te maken met systematisch geweld, afpersing, bedreiging, en uitbuiting. De laatste jaren ontstaan nieuwe risico's door het gebruik van internet. Vooral jongeren kunnen moeilijk het onderscheid maken tussen veilig en onveilig internetgebruik. Velen worden door het bezoeken van sekssites gestimuleerd tot grensoverschrijdend gedrag.</p>

Doelen aanpak	<p>Preventie van geweld tegen vrouwen. Probleempubers worden beschermd tegen slachtoffer- en daderschap van geweld in relaties in de toekomst ('violent relationships') door het aanleren van verschillende vaardigheden en het promoten van gezonde relaties ('healthy relationships'). Preventie daders: voorkomen dat jongeren in de risicogroep in de leeftijd van 14-17 jaar in het criminele circuit terecht komen. Bovenstaande doelen worden bereikt door de volgende concrete doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leerlingen herkennen signalen van een (beginnend) gewelddadige relatie; • leerlingen weten dat er alternatieven zijn voor gewelddadig gedrag in relaties; • leerlingen beschikken over basale informatie over (het ontstaan van) relatiegeweld en het voorkómen ervan; • leerlingen kunnen praten over verliefdheid en (hun eigen) relaties; • leerlingen kunnen de kwaliteit van relaties in de klas (en onderling) bespreken.
Doelgroep(en)	<p>De doelgroep betreft tieners in de leeftijd 12-16 jaar, met een verleden van ontwrichte families, geweld en misbruik; de zogenaamde 'youth at risk'. Deze groep heeft namelijk een grotere kans om dader of slachtoffer te worden van gewelddadige relaties. Dit programma kan worden ingezet voor pubers die al een verleden hebben met dergelijke gewelddadige relaties, of die momenteel in een liefdesrelatie zitten, of elke andere puber die behoefte heeft aan bijstand over dit onderwerp.</p> <p>Vindplaats van de potentiële doelgroep in Nederland: VMBO-scholen, scholen voor speciaal onderwijs/ ZMOK-scholen, jeugdvoorzieningen. Specifieke doelgroep voor Nederland vormen AMA's (alleenstaande minderjarige asielzoekers). Geconstateerd is dat zij regelmatig slachtoffer zijn van loverboypraktijken.</p>
Context	<p>Het YRP werd aanvankelijk ontwikkeld als naschools programma, maar het is ook tijdens het schoolprogramma aangeboden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Achttien keer twee uur durende lessen aan jongeren die bij Child Protection Services waren aangemeld. • Ambulante interventie. • Bezoek aan opvanginstellingen met daders van seksueel geweld.
Soort evaluatie	Effectevaluatie
Concrete resultaten evaluatie	Deelname aan het project was een significante voorspeller voor de afname van gerapporteerd daderschap van fysieke mishandeling

Beoogde effecten	<ul style="list-style-type: none">• vergroten van de assertiviteit bij het uiten van gevoelens;• aanleren eigen verantwoordelijkheid voor gedrag;• inzicht krijgen in machtsmisbruik en geweld in relaties;• erkennen en respecteren van de rechten van vrouwen;• zorgen voor de eigen veiligheid;• inzicht krijgen in bepaalde pro-agressieve en houdingen ten aanzien van vrouwen;• het vergroten van de persoonlijke competenties door vergroten van maatschappelijke betrokkenheid.
------------------	---

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Secundaire persoons- en contextgerichte preventieprogramma's ter voorkoming/reductie van geweld in het (semi-)publieke domein.
Uitgangspunten/visie	<p>De basis van het programma bestaat uit verschillende onderdelen van deze interventie die elk een apart doel hebben en op elkaar voort bouwen. Dit is gebaseerd op een opvoedkundig principe.</p> <ul style="list-style-type: none"> • bewustzijn creëren over macht en geweld binnen intieme relaties; • vaardigheden aanleren om gezonde relaties op te bouwen; • bewustzijn creëren over welzijnsorganisaties (in het bijzonder opvangcentra) in de stad/regio; • vergroten van competenties door sociale actie en betrokkenheid in de samenleving.
Wetenschappelijke onderbouwing	<p>Het Canadese Youth Relationship Project (YRP) is op zijn effecten geëvalueerd door Wolfe et al. (2003). Dit groepsprogramma wordt aangeboden aan jongeren van 14 tot en met 16 jaar met een geschiedenis van kindermishandeling.</p> <p>In de interventiegroep bleek de afname in daderschap van fysiek geweld groter te zijn bij jongeren die tijdens de interventie goed luisterden en kleiner te zijn bij jongeren die meer betrokken waren bij de groep. Met betrekking tot slachtofferschap ervoeren jongeren die deelnamen aan de interventie minder emotioneel misbruik en dreigend gedrag dan jongeren uit de vergelijkingsgroep. Met betrekking tot fysieke mishandeling was er voor slachtofferschap een interactie tussen de interventie en geslacht: jongens profiteerden meer van de interventie dan meisjes. Wolfe et al. concluderen dat de interventie erg bruikbaar is; daderschap van fysieke mishandeling nam significant af, evengoed als slachtofferschap van fysieke en emotionele mishandeling en dreigend gedrag.</p>

Methodiek/ mechanisme	<p>Hoe meer de jongeren meedoen met het programma, des te meer ze ervan opsteken en er ook daadwerkelijk baat van hebben. Dus leren door herhaling en verdieping in relatiestructuren. In groepsessies van 8 tot 15 jongeren worden in verschillende sessies verschillende vaardigheden geleerd. Deze sessies duren twee uur en worden gedurende achttien weken gegeven. Het gaat om leren en het uitwisselen van ervaringen. Dit betreft:</p> <ul style="list-style-type: none">• informatie over geweld in relaties;• aanleren van bepaalde vaardigheden;• leermogelijkheden via sociale interactie methodieken (bijv rollenspellen). <p>Een belangrijk onderdeel van het programma bestaat uit het bezoeken en leren kennen van welzijnsinstellingen die werkzaam zijn op het gebied van seksualiteit en geweld, en het organiseren van werkprojecten en sponsorevenementen waardoor er voorzieningen kunnen worden opgezet die onderdak bieden aan slachtoffers van seksueel geweld.</p>
--------------------------	--

Opzet/implementatie	
Operationalisering	Operationalisering varieert sterk per onderdeel. Informatie over operationalisering projectopzet niet gevonden.
Activiteiten en werkvormen	<ul style="list-style-type: none"> • individuele hulpverlening en begeleiding; • werken in kleinere groepen; • informatievoorziening; • trainingen; • sociale interactie; • theater; • spel; • weerbaarheidstraining, onder andere het Marietje Kessels project; • inloopspreekuur. <p>Meer specifiek: groepsdiscussies, quiz, discussies naar aanleiding van videomateriaal, lichaams- en stemoefeningen, rollenspel en fantasieoefeningen.</p>
Fasering/stappen	<ol style="list-style-type: none"> 1. voorlichtingsbijeenkomsten (en eventuele vervolgbijeenkomsten) op scholen etc.; 2. contact leggen; 3. intake; 4. informatie verzamelen; 5. het hulpverleningsplan: doelen formuleren; 6. start hulpverlening: uitvoering hulpverleningsplan: interventies; 7. afsluiting en evaluatie.
Begeleiding/training	Scholing van preventiewerkers van GGD, Halt en Trias Jeugdhulpverlening, zodat zij kunnen worden ingezet voor de uitvoering van onder meer het Marietje Kesselsproject.
Kwaliteitsbewaking, proces-, en productevaluatie	In de documentatie van het Canadese project is geen informatie aangetroffen over de opzet van de evaluatie. In de Nederlandse projecten vindt evaluatie plaats dmv monitoring van de deelnemende meisjes. Gegevens worden verzameld via face-to-face interviews, groepsinterviews en via een schriftelijke enquête. Eventueel is aanvullend dossieronderzoek een optie.

Specifieke randvoorwaarden en eisen	
Draagvlak/ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • allereerst moet gezorgd worden voor ondersteuning van het project vanuit de gemeenschap; gastsprekers uitnodigen en bezoeken brengen aan welzijnsinstellingen. De facilitators vanuit de hulpverleningsinstanties dienen bij voorkeur uit twee verschillende organisaties te komen. • er moet bij de verschillende organisaties gezocht worden naar medewerking, om bijvoorbeeld misbruikte vrouwen als gastsprekers te kunnen laten spreken. Aan de co-facilitators worden verschillende eisen gesteld en kwaliteiten gevraagd. • welzijns- en zorginstellingen moeten hun medewerking verlenen om jongeren in een dergelijk programma te laten participeren. • er moeten binnen de hulpverleningsinstanties op het gebied van seksueel geweld, sociale werkers worden vrijgemaakt om binnen dit programma te participeren. Zij krijgen vooraf namelijk een speciale training. • de hulpverleningsinstanties op het gebied van geweld en seksualiteit moeten hun medewerking geven aan het project, zodat de jongeren kunnen participeren in het gemeenschapswerk (cq het helpen opbouwen van opvangcentra). Mochten de jongeren tijdens schooluren worden begeleid, dan zal ook de school haar toestemming moeten verlenen aan het project. De jongeren doen vrijwillig mee aan het project (soms op aandrang van crisisopvang).
Tijdspad invoering	Duur hulpverlening kan variëren van één tot zes jaar.
Kosten	Dit is uiteraard afhankelijk van de grootte van de groep. In Canada kreeg het project CAD \$560.480 toegewezen om het project vier jaar lang voort te zetten. Verder is geen informatie gevonden over kosten van het project gevonden.
Faciliteiten en Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • folders, interviews en lezingen over het fenomeen loverboy; • Spreekuur voor beantwoorden van vragen van ouders; • Zaal(huur); • Vergoeding aan de docent (lesuren, voorbereidingstijd en reistijd); • reiskosten van de docent; • coördinatie uren; • werving; • aanschaf van materialen; • eventuele scholingskosten (overhead).
Licentie programma	Niet bekend

Vereiste ervaring	<ul style="list-style-type: none">• ervaring met jongerenwerk.• didactische vaardigheden, zoals: inspelen op de groep; aanpassen van taalgebruik en hulpmiddelen aan het niveau van de groep; creëren van een open sfeer waarin de jongeren vragen kunnen stellen en met elkaar in discussie kunnen gaan; een interactieve voorlichtingsmethode gebruiken.
Andere specifieke randvoorwaarden	Vrijwillige deelname van de (potentiële) doelgroep

Succes-, en faalfactoren	
Succesfactoren	<ul style="list-style-type: none">• interventie wordt gegeven vóórdát jongeren echt aan verkering beginnen;• door het informele en persoonlijke karakter spreekt het project de doelgroep aan• kennis en inzicht van de hulpverleners in de problematiek;• het bieden van een ontmoetingsplek en contactmogelijkheden aan de doelgroep;• het leggen van de nadruk op de competenties van de betreffende jongeren.
Faalfactoren	<ul style="list-style-type: none">• leeftijdscategorie: dergelijke programma's lijken niet te werken bij oudere adolescenten en jongvolwassenen.• samenwerking: op cliëntniveau tussen diverse betrokken organisaties verloopt deze soms moeizaam;• vrijblijvendheid: het vrijwillige karakter van de projecten vereist soms te veel discipline van de deelnemers, waardoor zij mogelijk afhaken;• te weinig betrokkenheid van de beleidsmakers bij het onderwerp.

Invoering/ uitvoering in Nederland	
<p>Welke stappen zijn in Nederland al gezet</p>	<p>Informatiepunt Jeugdprostitutie TransAct is op 1 februari 2005 gestart met het Informatiepunt Jeugdprostitutie voor hulpverleners, beleidsmakers, politie en justitie die te maken hebben met de aanpak en preventie van jeugdprostitutie. Het accent komt te liggen op de loverboy-problematiek; minderjarige mensenhandel onder meisjes en jongens en zelfstandige vormen van jeugdprostitutie. Het Ministerie van Justitie subsidieert voor de tweede maal het informatiepunt. Dit jaar verzorgt ook het Ministerie van VWS een subsidie voor het project. Het project resulteert in een advies voor een landelijke aanpak van jeugdprostitutie.</p> <p>Professionals die in hun werk te maken hebben met (signalen van) jeugdprostitutie kunnen bij TransAct terecht voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • actuele feiten en cijfers; • informatie over initiatieven, projecten en literatuur rond jeugdprostitutie; • wegwijzer in 'good practices'; • voorlichtingsmaterialen, folders en factsheets.
<p>Welke stappen moeten nog gezet worden?</p>	<p>Voor verdere ontwikkeling van de Nederlandse situatie zijn de volgende stappen wenselijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verankering van het project; • structurele financiering; • en in de toekomst is het wenselijk wanneer het Informatiepunt Jeugdprostitutie (zie hierboven) naast informatie ook advies kan verschaffen aan beleidsmakers van gemeente en provincie en instellingen.
<p>Omgevingsanalyse</p>	<p>Girls' Talk (verschillende regio's in Nederland) Het project betreft de ontwikkeling, experimentele toepassing en evaluatie van een seksespecifieke, cultuurgevoelige, intensieve groepscoaching gericht op seksueel gezond gedrag van heteroseksueel georiënteerde (maar nog niet noodzakelijk seksueel actieve) meisjes van 15-20 jaar in de context van de jeugdzorg, het buurthuiswerk en de eerstelijns seksuologische hulpverlening.</p> <p>Het programma bestaat uit acht bijeenkomsten van anderhalf uur voor groepen van zes tot acht meiden en is ontwikkeld in samenwerking met werkers uit het jeugdwerk, docenten uit het middelbaar onderwijs en seksuologen die in de praktijk met de doelgroep werken.</p> <p>Door evaluatie is inmiddels bewezen dat de wijze van werken waar in Girls' Talk voor gekozen is met deze groep meiden inderdaad werkt. Uit de evaluatie komt duidelijk een positief beeld over de impact en de toepasbaarheid van het programma naar voren.</p> <p>Pretty Woman Utrecht Politie, onderwijs en welzijnswerk worden geconfronteerd met meisjes die de prostitutie in gelokt worden met valse papieren, het afsluiten van leningen of het smokkelen van drugs. Het project Pretty Woman is in 1996 in het leven geroepen omdat het aantal</p>

	<p>slachtoffers van deze praktijken sterk groeide. Initiatiefnemer voor het project was Stade, een jeugdwelzijnsorganisatie die actief is binnen de gemeente Utrecht. Het doel van Pretty Woman is te voorkomen dat meisjes in misbruikrelaties terechtkomen en het patroon te doorbreken dat ervoor zorgt dat ze in zulke relaties terechtkomen.</p> <p>Pretty Woman biedt voorlichting, individuele hulpverlening en groepshulpverlening aan meisjes en jonge vrouwen van 12 tot 23 jaar die risicovolle contacten hebben, hebben gehad of dreigen te krijgen met jongens en jonge mannen die hen dwingen tot prostitutie, de zogeheten 'loverboys'. De doelgroep kan worden ingedeeld in drie leeftijdsgroepen: van twaalf tot zestien jaar, van zestien tot achttien jaar en van achttien tot drieëntwintig jaar.</p> <p>Uit de literatuur blijkt dat een aantal factoren steeds opnieuw terugkomt in onderzoeken naar hulp aan jongeren met het geschetste type problemen. Deze factoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">• het hanteren van een gedragsmatige of cognitief gedragsmatige aanpak;• het betrekken van het gezinssysteem bij de interventies, waarbij het bevorderen van ouderlijk toezicht een belangrijk element vormt; de zogeheten 'multimodale' aanpak;• nadruk op het aanleren van sociale en oplossingsgerichte vaardigheden;• nadruk op het hier-en-nu en de toekomst;• werken aan een adequate dagstructuur en vrijetijdsbesteding;• aandacht voor storende cognities en deze vervangen door meer adequate;• aandacht voor emotieregulatie;• werken aan uitbreiding van een positief sociaal netwerk. <p>Pretty Woman biedt twee soorten voorlichting aan meisjes in de leeftijd van twaalf tot twintig jaar: voorlichting ter preventie en signalering en voorlichting gericht op toeleiding naar de hulpverlening.</p> <p>De preventieve en signalerende voorlichting wordt gegeven op scholen en andere plekken waar veel meisjes komen. Pretty Woman gaat in deze voorlichting uitgebreid in op ervaringen met vriendjes, op seksuele relaties en grenzen daarin. De voorlichting gericht op toeleiding naar de hulpverlening geeft Pretty Woman op locaties in de stad Utrecht waar veel zich prostituerende meisjes en vrouwen ophouden. Deze vindplaatsgerichte voorlichting is bedoeld om Pretty Woman en de mogelijkheden voor hulpverlening bekend te maken bij de doelgroep en signalen op te pikken.</p> <p>Aanpak loverboys Zwolle</p> <p>De aanpak van de loverboy problematiek vraagt om een gerichte inzet op een aantal verschillende onderdelen; preventie voor slachtoffers, daderpreventie, opvang en hulpverlening van slachtoffers, opsporing en vervolging van daders en een gemeentelijke regie. Er is sprake van een ketenbenadering.</p> <p>Het plan van aanpak Loverboys 2003-2005 kent vijf doelstellingen, te weten:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Voorkomen dat meisjes slachtoffer worden van loverboys;2. Voorkomen dat jongens loverboys worden;3. Het uit het circuit halen van slachtoffers van loverboys;4. Opsporen van verdachten;5. Vervolgen van verdachten. <p>Voor elk van deze onderdelen is een ketenpartner verantwoordelijk. Het Plan van Aanpak omvat de gehele keten van preventie, hulpverlening, opsporing en vervolging. Er zijn</p>
--	---

	<p>meisjes die meer risico lopen dan anderen om slachtoffer te worden van de loverboy-werkwijze. Preventie gericht op risicogroepen en voorlichting over het fenomeen loverboy kunnen bijdragen aan het voorkomen van slachtofferschap hiervan.</p> <p>Een van de grotere onderdelen van het preventieplan slachtoffers loverboys is het Marietje Kessels Project. Het doel van dit project is tweeledig:</p> <ol style="list-style-type: none">1. het vergroten van de weerbaarheid bij kinderen om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van machtsmisbruik;2. het voorkomen dat kinderen zelf, met name jongens, zich schuldig (gaan) maken aan (seksueel) intimiderend of grensoverschrijdend gedrag. <p>Bij het onderdeel preventie daders, dat door Travers is uitgevoerd, gaat het om het voorkomen dat jongeren in de risicogroep in de leeftijd van 14-17 jaar (primaire doelgroep) in het criminele circuit terecht komen. De werkwijze met als titel 'On Track Again' gaat uit van de inzet van straathoekwerkers die contacten leggen met de jonge doelgroep en vindplaatsgericht werken.</p> <p>Gedurende de looptijd van het plan van aanpak is er hulp verleend aan slachtoffers van loverboys en/of meiden die dreigden slachtoffer te worden.</p> <p>In het voorjaar van 2003 is door de gemeente Zwolle het Plan van aanpak Loverboys 2003-2005 geformuleerd dat in de nazomer 2003 is vastgesteld door gemeenteraad. Het plan van aanpak is in samenspraak met de ketenpartners geformuleerd. Naar aanleiding van de vaststelling van het plan van aanpak zijn er subsidieafspraken gemaakt met de ketenpartners binnen de (financiële) kaders van het project. Als regisseur heeft de gemeente zich in ingespannen om te komen tot een juridisch adequate gegevensuitwisseling binnen de uitvoerende werkzaamheden van het project.</p> <p>Uit de tussentijdse monitoring is gebleken dat het aantal mannen die mogelijk betrokken zijn bij loverboysproblematiek sterk is teruggelopen in de gemeente Zwolle.</p>
--	---

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur	<p>Literatuur 'best practice' : Wolfe, D.A. et al., <i>The youth relationships manual</i>. A group approach with adolescents for the prevention of women abuse and the promotion of healthy relationships. London, SAGE Publications</p> <p>Langwick, Ph. D., Foshee, V., (2004), <i>Safe Dates</i>. An adolescent dating abuse prevention curriculum. Hazelden. Hazelden Foudantion.</p> <p>Foshee, V.A., Bauman, K.E., Ennett, S.T., Linder, G.F., Benefield, T., Suchindran C. (2004) Assessing the long-term effects of the Safe Dates Program and a booster in preventing and reducing adolescent dating violence victimization and perpetration. <i>American Journal of Public Health</i>, 94 (4), 619-624</p> <p>Overige literatuur: Pretty Woman, Beschrijving en onderbouwing van een programma voor meisjes in de prostitutie en meisjes die risico lopen daarin terecht te komen</p> <p>Höing, M., Vanwesenbeeck, I. & Bakker, F. (2006). <i>Girls' Talk: Seksuele empowerment voor meiden</i>. Een studie naar de effectiviteit van een counselprogramma voor jonge meiden uit risicogroepen. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.</p> <p>Kuyper, A. & Vlugt, I. van der (2006). <i>Girls' Talk: Draaiboek voor een groepscounselprogramma gericht op seksuele gezondheid en empowerment voor tienermeiden uit risicogroepen</i>. Utrecht: Rutgers Nisso Groep/TransAct.</p> <p>Databank Effectieve Jeugdinterventie</p> <p>One of a kind. Evaluatie onderzoek Pretty Woman. Bureau Terpstra & van Dijke. Utrecht, juni 2003.</p> <p>www.loverboyszwolle.nl</p>
Contacten/ licenties	<p>Weerbaarheidstrainingen: Marietje Kessels project, Beauty and the Beast (Stade, Utrecht) via www.weerbaarheid.nu (Transact)</p>

Verkrijgbaarheid materialen	<p>Meer informatie is te krijgen door te mailen naar jeugdprostitutie@transact.nl of door te bellen naar de Informatielijn Jeugdprostitutie tel. 030 - 2326540 Contactpersoon: Lou Repetur, kwartiermaker Informatiepunt Jeugdprostitutie Onder andere voor evaluatie-onderzoek Pretty Woman.</p> <p>Meestal gebruikt Pretty Woman in de voorlichting de video van 'Jong', een jongerenprogramma van de EO. De afleveringen van 14-02-01 en 19-02-03 gaan over het thema meidenprostitutie en loverboys. Per aflevering vertellen twee meisjes over hun ervaringen met gedwongen prostitutie. De video is te bestellen bij EO verkoop: (035) 647 47 20 of via www.eo.nl/eshop.</p> <p>Ook wordt gebruik gemaakt van een video van Zembla met de titel "De jungle van de tienersex", uitgezonden in juni 2005 en herhaald in september 2005. VARA, postbus 175, 1200 AD Hilversum t.a.v. Kees Schaap (www.vara.nl), of via het informatiepunt Jeugdprostitutie van Transact (030-2326500; jeugdprostitutie@transact.nl).</p>
------------------------------------	---

1.1.2 SAFE DATES

Ter preventie van datinggeweld
(Canada)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Dader- en slachtoffergerichte aanpak, vroegtijdige interventie
Typering project	Effectieve maatregel uit WODC rapport 'Geweld verslagen?' 2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	<p>Dit project is ontwikkeld in Canada, door een welzijnsorganisatie voor kinderen. Het is een preventieproject gericht op de vermindering van dader- en slachtofferschap van geweld binnen relaties van jongeren. Er wordt namelijk algemeen verondersteld dat datinggeweld in een eerdere levensfase een belangrijke voorbode is voor huiselijk geweld in een latere levensfase.</p> <p>Het project richt zich op jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar en bestaat uit verschillende componenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een lesprogramma voor leerlingen,; • een toneelstuk over het onderwerp; • posterwedstrijd; • materiaal voor de ouders van de kinderen; • een trainingscursus voor de docenten.
Probleem-/, risicoanalyse	<ul style="list-style-type: none"> • Het daten tijdens de adolescentie bereidt jongeren voor op hun toekomstige volwassen relaties. Daarbij gaat het daten van jongeren vaak gepaard met prestige en status. De negatieve keerzijde van dating is dat jongeren blootstaan aan een vergrote kans op agressie en geweld in de relatie. Hiermee wordt zowel het geestelijke geweld (onder andere overmatige jaloezie) als lichamelijk geweld bedoeld. Adolescenten weten nog niet veel van misbruik, hebben minder communicatieve vaardigheden en het zogenaamde 'gender stereotyping' is sterker in de adolescentiefase dan tijdens de volwassen periode. De negatieve gevolgen van dating violence zijn: • Psychische schade van meisjes (eetstoornissen, suïcidaal gedrag, depressie, etc.) die in hun adolescentiefase hebben blootgestaan aan emotioneel en/of verbaal geweld, zoals overmatige jaloezie, bedreiging, afpersing, uitbuiting, etc.; • Slachtoffers van datinggeweld hebben vaak te kampen met slechte schoolprestaties; • Slachtoffers van datinggeweld hebben een verhoogde kans op SOA- en HIV-besmetting en tienerzwangerschappen (Ackard & Neumark-Sztainer, 2002; Silverman e.a, 2001); • Een toename van het middelengebruik onder de groep slachtoffers; • Lichamelijke schade van fysiek geweld en/of seksueel geweld; • Jongens die zich schuldig hebben gemaakt aan dit type geweld hebben vaak 'gespleten' vrouw-beeld. Daders hebben vaak een negatieve opvatting ten aanzien van vrouwen en de schuld van conflicten wordt vaak bij de vrouw gelegd. De kans op herhaling is hierdoor groot; • Ontwikkelingsachterstanden van de slachtoffers. De adolescentie is een cruciale ontwikkelingsfase op het gebied van identiteit, en onafhankelijkheid. Geweld kan deze ontwikkeling belemmeren.

Doelen aanpak	<p>Primair doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het stoppen of voorkomen van psychisch, lichamelijk of seksueel misbruik binnen een relatie tussen twee jongeren <p>Subdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jongeren gaan meer nadenken over datinggeweld en de voortekenen hiervan in hun relatie met elkaar; • Het vergroten van kennis en bewustwording van jongeren over wat een “gezonde” relatie is; • Het beïnvloeden van houding en gedrag van jongeren ten opzichte van het vormgeven van een relatie; • Weerbaarheid verhogen van potentiële daders en slachtoffer van relationeel geweld; • Het aanleren van vaardigheden op het gebied van probleemoplossing en conflicthantering bij jongeren; • Docenten worden getraind in het uitvoeren van de lesmodule; • Het zorgsysteem binnen de school beschikt over basiskennis en basisvaardigheden om (beginnend) relatiegeweld te kunnen signaleren en vermoedens bespreekbaar te maken; • Ouders zijn zich bewust van het bestaan van ‘dating violence’; • Ouders herkennen bij hun kinderen signalen die kunnen wijzen op een beginnende gewelddadige relatie; • Ouders zijn bekend met verwijsmogelijkheden ten aanzien van informatie, advies en hulpverlening bij beginnend relatiegeweld.
Doelgroep(en)	<p>Primaire doelgroep van het project zijn adolescenten in de leeftijd van 12-18 jaar.</p> <p>Secundaire doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerkrachten, mentoren en leerlingbegeleiders. Om het project te kunnen uitvoeren is het noodzakelijk dat docenten bekend zijn met het lesmateriaal, de methodiek en het zorgsysteem binnen de school en dat zij beschikken over basiskennis en basisvaardigheden om te kunnen signaleren en vermoedens bespreekbaar te maken; • Ouders. Het programma voor ouders moet bestaan uit belangrijke onderwerpen rond datinggeweld, informatie over het programma voor de leerlingen en informatie over waar men terecht kan voor advies, hulp en verdere informatie.
Context	<p>Het programma wordt aangeboden binnen de reguliere schoolsetting en tijdens reguliere lessen. Dit verhoogt de bereidheid van leerlingen om ook actief deel te nemen binnen het project. Het bereik is hierdoor groot.</p> <p>Het is echter ook mogelijk om het project aan te bieden in een andere context zoals die binnen jongerenwerkorganisaties, sportverenigingen, jeugdhulpverlening en religieuze organisaties.</p>
Beoogde effecten	<p>Het programma beoogt geweld te kunnen voorkomen door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jongeren bewust maken van wat een gezonde relatie is en hetgeen een misbruikrelatie is; • Jongeren bewust maken van datinggeweld en de oorzaken en gevolgen daarvan; • Jongeren uitrusten met bepaalde vaardigheden om hen en hun vrienden te helpen bij misbruikrelaties; • Jongeren uitrusten met vaardigheden om gezonde relaties met elkaar te kunnen vormen, zoals positieve communicatie, conflicthanteringsvaardigheden en conflictoplossingen; • Het onder de aandacht brengen van en stimuleren tot nadenken over wat jongeren

	<p>wel en niet willen in een relatie; ontdekken van onderlinge verschillen en overeenkomsten;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het aanleren van vaardigheden om wensen en verwachtingen te communiceren en grenzen aan te geven; • Het informeren over hoe je een relatie leuk en goed kunt houden/krijgen; • Bewustwording van houding en gedrag in een relatie en de invloed daarvan op een (on) gezonde relatie en relatiegeweld; • Het herkennen van signalen dat het mis kan gaan; • Het informeren over de mogelijkheden voor hulp; • Leerlingen krijgen inzicht in eigen emotionele vaardigheden, lichaamstaal, de invloed van opvoeding, cultuur en omgeving; • De kwaliteit van relaties wordt bespreekbaar en leerlingen herkennen signalen die kunnen wijzen op een beginnende gewelddadige relatie; • Leerlingen krijgen inzicht in man-vrouw beelden binnen onze maatschappij; • Leerlingen praten over verliefdheid en de eigen relatie. Zij kunnen voor zichzelf nagaan hoe hun huidige relatie is en stilstaan bij hun eigen gedrag en dat van hun vriend(in); • Leraren en ook ouders informeren over de problematiek, zodat ook zij in de toekomst een signalerende rol kunnen spelen.
Soort evaluatie	Effectevaluatie; Door een speciaal daarvoor ontwikkeld onderzoeksdesign is de effectiviteit van het programma gemeten.
Concrete resultaten evaluatie	<p>De belangrijkste uitkomsten hiervan waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert vier jaar na de interventie 25% minder daderschap van geestelijk/psychologisch geweld in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert 60% minder daderschap van seksueel geweld in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert 60% minder daderschap van geweld tegen de huidige partner in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert minder slachtofferschap van seksuele delicten dan de controlegroep. Het exacte percentage is hiervan niet gegeven; • Het programma blijkt voor zowel jongens als meisjes effectief te zijn. <p>De belangrijkste conclusie is dat de effecten van het Safe Dates programma ook vier jaar na dato nog aanwezig zijn. Er wordt geopperd dat Safe Dates deze positieve effecten laat zien omdat het aan jongeren wordt aangeboden die aan het begin van hun datingcarrière staan.</p>

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Primaire preventie gericht op het bevorderen van weerbaarheid en assertiviteit bij (potentiële) slachtoffers en het bevorderen van gezonde vaardigheden voor conflicthantering en probleemoplossing bij (potentiële) daders van datinggeweld.
Uitgangspunten/ visie	<p>Het is belangrijk dat jongeren meer na gaan denken over relationeel geweld en de voortekenen hiervan in hun relatie met elkaar. Het vroegtijdig herkennen en serieus nemen van waarschuwingssignalen kan bijdragen aan het voorkomen en/of stoppen van geweld in relaties. Preventieve interventies kunnen de houding/attitude ten aanzien van macht en geweld binnen relaties beïnvloeden en bijdragen aan het ontwikkelen van vaardigheden op het gebied van probleemoplossing en conflicthantering bij de (potentiële) daders en het vergroten van de assertiviteit van de (potentiële) slachtoffers.</p> <p>Door te beïnvloeden wat jongeren normaal gedrag vinden en door te beïnvloeden wat jongeren voor jongens en meisjes normaal gedrag vinden, beoogt Safe Dates de kans te verkleinen dat jongeren binnen relaties die zij met elkaar aangaan, geweld gaan gebruiken (geestelijk en fysiek geweld). Door jongeren ook daadwerkelijk ander gedrag aan te leren, kan de geleerde kennis worden omgezet in daden. Het gaat dus om het beïnvloeden van zowel gedrag, houding als motivatie.</p>
Wetenschappelijke onderbouwing	<p>Het project is gebaseerd op een onderzoek onder veertien scholen, waarbij gebruik gemaakt is van een speciaal onderzoeksontwerp. De resultaten van de evaluatie, de beschrijving van het project en het onderzoeksontwerp zijn behandeld in een wetenschappelijk artikel:</p> <p>"Foshee V A, Linder G F, Bauman K E, et al, The Safe dates project: theoretical basis, evaluation design, and selected baseline findings. Am J Prev Med. 1996; 12 (suppl 5): 39-47."</p>
Methodiek/ mechanisme	<p>Datinggeweld voorkomen door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Normen met betrekking tot geweld tegen de partner te veranderen; • Verminderen van de genderstereotypering; • Conflicthanteringsvaardigheden verbeteren; • Het vergroten van de assertiviteit en weerbaarheid van (potentiële) slachtoffers.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak creëren bij de uitvoerende organisatie (s) en de scholen. Uitvoerende organisaties zijn bijvoorbeeld de GGD, het Riagg en Bureau Jeugdzorg; • Instellen projectgroep bestaande uit medewerkers van de uitvoerende organisatie (s) zoals de GGD, het Riagg, Bureau Jeugdzorg of van landelijke organisaties als Transact en het Trimbos-Instituut; • Begeleidingsgroep bestaande uit landelijke organisaties die ondersteuning geven bij het project. Voorbeelden hiervan in Nederland zijn het Trimbos-Instituut, GGD-instellingen, GGZ-instellingen, vrouwenorganisaties, etc.; • Professionele organisatie, die adviseert en begeleidt binnen het proces. Dit is meestal een professioneel bureau dat gespecialiseerd is op het terrein van dit specifieke onderwerp; • Instellen van een focusgroep bestaande uit afgevaardigden uit het voortgezette onderwijs, van jongeren, ex-plegers en slachtoffers (zowel jeugdigen als volwassenen) om met hen van gedachten te wisselen over de basisingrediënten van een effectief preventieprogramma over datinggeweld/relatiegeweld voor jongeren en leerlingen.
Activiteiten en werkvormen	<ul style="list-style-type: none"> • Lesprogramma, bestaande uit tien lessen waarin jongeren wordt geleerd hoe de problematiek eruit ziet en welke factoren ermee te maken hebben; • Toneelstuk, waarbij kinderen middels interactie met elkaar de problematiek aan het licht stellen. Andere activiteiten in dit kader kunnen zijn een rap op Dvd, een workshop of een rollenspel; • Posterwedstrijd, waarbij de kinderen nog een keer laten zien wat zij over het onderwerp hebben geleerd zodat alle aan de orde zijnde lessen nog eens worden herhaald; • Nieuwsbrief voor de ouders zodat ook zij meer inzicht krijgen in de problematiek. Ook kunnen tijdens een ouderavond videobeelden worden getoond van het project; • Publiciteitscampagne met folders, posters, relatiekaarten, die worden verstuurd in de regio waarbinnen het project wordt uitgevoerd; • Training voor leraren zodat zij getraind worden om het onderwerp te doceren in de klas.
Fasering/stappen	<p>Van het Canadese project was geen gedetailleerde fasering beschikbaar. Onderstaande fasering is derhalve aangehouden binnen het Nederlands project 'stay in love'³. De projectgroep voerde de volgende fases uit:</p> <p>FASE 1a: Inventariseren van risicofactoren van relatiegeweld en van bestaand preventieaanbod (6 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor de ontwikkeling en onderbouwing van een preventief aanbod wordt een overzicht samengesteld van: <ul style="list-style-type: none"> - risico- en beschermende factoren voor datinggeweld/relatiegeweld en de aangrijpingspunten voor preventief ingrijpen; - in binnen- en buitenland ontwikkelde interventies waarop voortgebouwd kan worden; - resultaten van het werken met deze interventies. • Er worden focusgroepen samengesteld.

³ Stay in Love - een procesevaluatie, bijlage 1: projectaanvraag: beschrijving projectfasen, Utrecht: Trimbos-Instituut, 2006

	<ul style="list-style-type: none">• Op grond van de eerste 2 punten worden veelbelovende interventies geselecteerd voor het te ontwikkelen preventieprogramma. <p>FASE 1b: Inventariseren in twee regio's van bestaande samenwerkingsverbanden op het gebied van preventie van relatiegeweld (6 maanden; start 3 maanden later dan fase 1a, en loopt door in fase 2)</p> <p>Geïnterviewd wordt per regio:</p> <ul style="list-style-type: none">• Of er al een preventief aanbod rond datinggeweld/relatiegeweld wordt uitgevoerd in deze regio's en zo ja, om welk aanbod het gaat;• Hoe en tussen wie er wordt samengewerkt rond datinggeweld/relatiegeweld;• Op welke punten het preventieaanbod verbeterd zou kunnen worden voor de doelgroep 16-25 jarigen (mede gezien uitkomst fase 1a);• Op welke punten de samenwerking voor de doelgroep 16-25 jarigen tussen verschillende partijen verbeterd zou kunnen worden, en wie binnen de regio's nieuwe samenwerkingspartners zouden kunnen zijn;• De regiocoördinatoren vormen een samenwerkingsnetwerk rond datinggeweld/relatiegeweld;• De regiocoördinatoren zorgen voor een samenwerkingscontract met samenwerkingspartners. <p>De resultaten van fase 1a en 1b worden in de twee regio's gepresenteerd aan de uitvoerende organisaties en resulteren in het 'Basisdocument primaire preventie van relatiegeweld'.</p> <p>FASE 2: Ontwikkelen van een samenhangend pakket van preventieve interventies voor de doelgroep 16-22 jarigen in twee regio's (8 maanden; loopt een stukje parallel met fase 1b)</p> <ul style="list-style-type: none">• Op grond van fase 1a en 1b komen tot een preventieprogramma, dat bestaat uit een samenhangend pakket aan interventies (circa vier) die bij voorkeur binnen de domeinen scholing, media, gezondheid, en vrije tijd geïmplementeerd kunnen worden;• Gezien het preventieprogramma inhoudelijk aanpassen of vertalen van bestaande, en/of ontwikkelen van nieuwe producten/interventies;• Evaluatieopzet uitwerken en onderzoeksinstrumenten selecteren;• Resultaten voorleggen aan focusgroep;• Offreren ontwerp bureau's die de nieuwe producten vormgeven. <p>Fase 2 wordt afgesloten met een bijeenkomst voor de samenwerkingspartners uit de twee regio's waarin de opbrengst van fase 2 wordt gepresenteerd. Deze fase resulteert in het conceptdraaiboek 'Preventieprogramma datinggeweld/relatiegeweld' en een concept toolkit.</p> <p>FASE 3: Uitvoeren, evalueren en zonodig bijstellen van het preventieprogramma (15 maanden (=12+3))</p> <ul style="list-style-type: none">• Het concept preventieprogramma wordt door de regiocoördinatoren geïmplementeerd in twee regio's (12 maanden);• Er vindt, middels een voor- en een nameting, een evaluatie plaats onder de doelgroep en de samenwerkingspartners. Daarnaast worden bij de doelgroep met bestaande meetinstrumenten de kennisvermeerdering, houdingsverandering en verandering in gedragsintentie ten aanzien van relatiegeweld gemeten;• Op grond van de evaluatie eventueel bijstellen van (onderdelen van) het preventieprogramma (3 maanden).
--	--

	<p>De evaluatieresultaten van fase 3 worden vastgelegd in het document 'Tussenevaluatie preventieprogramma datinggeweld/relatiegeweld'.</p> <p>Fase 3 resulteert in het 'Draaiboek primaire preventie datinggeweld/relatiegeweld' en een toolkit</p> <p>FASE 4: Implementatie (4 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none">• Overdragen van het preventieprogramma aan andere regio's via landelijke en eventueel ook regionale studiedagen, scholing en 'advies op maat';• Bekendmaking van het nieuwe aanbod in vakliteratuur en landelijke pers, en op relevante websites.
Begeleiding/ training	<p>Training van de leraren die het vak gaan geven. Bij het Canadese project kregen de desbetreffende leraren een training van 20 uur van de getrainde staf van het programma. In Nederland is gekozen voor een training van twee maal 2,5 uur. Nederlandse deskundigen op dit terrein stellen namelijk dat veel leraren zullen afhaken wanneer zij eerst een training van 20 uur moeten doorlopen. Uit het oogpunt voor het creëren van meer draagvlak is een kortere training dus zinvoller.</p>
Kwaliteitsbewa- king, proces-, en productevaluatie	<p>Er is een onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van het programma onder een groep scholen. Een deel van deze scholen kreeg ad-random het 'safe dates' programma toegewezen en een ander deel van de scholen fungeerde als controlegroep. De eerste nameting vond plaats een maand nadat het programma was uitgevoerd. Deze meting werd vijf keer, elk jaar na dato op het zelfde moment herhaald. Er is ook een voormeting uitgevoerd bij alle scholen.</p>

Specifieke randvoorwaarden en eisen																																							
Draagvlak/ondersteuning	<p>Regionaal: Om de samenwerking tussen partners zo effectief en efficiënt mogelijk te maken moet aan het volgende gedacht worden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het aanstellen van een regiocoördinator 2. Inventarisatie van partners: <ul style="list-style-type: none"> o insteek op management niveau o betrekken van partners die in direct contact staan met doelgroep (voor keuze partners zie paragraaf 7.3.2) o betrekken zorgnetwerk, bestaande uit bijvoorbeeld lokale welzijninstellingen, hulpverlening of religieuze organisaties 3. Opstellen van een samenwerkingsconvenant tussen regiocoördinator en netwerkpartner. Hierin moet vastgelegd worden: <ul style="list-style-type: none"> o Intentieverklaring deelname o taken en verantwoordelijkheden partners o tijdsplanning o gezamenlijke start 4. Onderhouden netwerk middels nieuwsbrieven 5. Gezamenlijk plan voor evaluatie van het project waarin aandacht voor de procesevaluatie en effectmeting. 6. Er dient rekening te worden gehouden met regionale uitgangspunten die uitvoering van het project kunnen beïnvloeden. 																																						
Tijdspad invoering	<p>Over de implementatiefase van het Canadese project is niets bekend. De implementatiefase duurde bij een soortgelijk Nederlands project, 'Stay in Love', duurde ongeveer twee tot drie maanden.</p>																																						
Kosten	<p>De kosten van het Canadese project zijn niet bekend. De kosten van een soortgelijk Nederlands project, 'Stay in Love', zijn als volgt uitgewerkt:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tbody> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Ontwikkelkosten</td> <td style="text-align: right;">€ 61.578,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Uitvoering pilots op twee scholen</td> <td style="text-align: right;">€ 9.877,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Regionale implementatie op 10 scholen</td> <td style="text-align: right;">€ 40.000,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Voorlichtingsbijeenkomst</td> <td style="text-align: right;">€ 100,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Landelijke beschikbaarheid lespakket</td> <td style="text-align: right;">€ 35.494,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Mailing GGD-en</td> <td style="text-align: right;">€ 400,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord</td> <td style="text-align: right;">€ 27.500,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten Bureau Jeugdzorg</td> <td style="text-align: right;">€ 15.686,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west</td> <td style="text-align: right;">€ 7.350,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Publiciteit</td> <td style="text-align: right;">€ 7.842,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Extra inzet schoolmaatschappelijk werk</td> <td style="text-align: right;">€ 4.960,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Extra inzet preventiewerker Riagg</td> <td style="text-align: right;">€ 1.200,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Website bouw en onderhoud (2 jaar)</td> <td style="text-align: right;">€ 9.180,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">methodiekontwikkeling effectonderzoek</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">begeleiding TransAct / Trimbos-instituut</td> <td style="text-align: right;">€ 4.500,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Bureau Taal</td> <td style="text-align: right;">€ 1.000,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Effectevaluatie;</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 80px;">drukkosten vragenlijst (1600)</td> <td style="text-align: right;">€ 1.250,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 80px;">personeelskosten epidemioloog</td> <td style="text-align: right;">€ 11.970,00</td> </tr> </tbody> </table>	Ontwikkelkosten	€ 61.578,00	Uitvoering pilots op twee scholen	€ 9.877,00	Regionale implementatie op 10 scholen	€ 40.000,00	Voorlichtingsbijeenkomst	€ 100,00	Landelijke beschikbaarheid lespakket	€ 35.494,00	Mailing GGD-en	€ 400,00	Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord	€ 27.500,00	Personeelskosten Bureau Jeugdzorg	€ 15.686,00	Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west	€ 7.350,00	Publiciteit	€ 7.842,00	Extra inzet schoolmaatschappelijk werk	€ 4.960,00	Extra inzet preventiewerker Riagg	€ 1.200,00	Website bouw en onderhoud (2 jaar)	€ 9.180,00	methodiekontwikkeling effectonderzoek		begeleiding TransAct / Trimbos-instituut	€ 4.500,00	Bureau Taal	€ 1.000,00	Effectevaluatie;		drukkosten vragenlijst (1600)	€ 1.250,00	personeelskosten epidemioloog	€ 11.970,00
Ontwikkelkosten	€ 61.578,00																																						
Uitvoering pilots op twee scholen	€ 9.877,00																																						
Regionale implementatie op 10 scholen	€ 40.000,00																																						
Voorlichtingsbijeenkomst	€ 100,00																																						
Landelijke beschikbaarheid lespakket	€ 35.494,00																																						
Mailing GGD-en	€ 400,00																																						
Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord	€ 27.500,00																																						
Personeelskosten Bureau Jeugdzorg	€ 15.686,00																																						
Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west	€ 7.350,00																																						
Publiciteit	€ 7.842,00																																						
Extra inzet schoolmaatschappelijk werk	€ 4.960,00																																						
Extra inzet preventiewerker Riagg	€ 1.200,00																																						
Website bouw en onderhoud (2 jaar)	€ 9.180,00																																						
methodiekontwikkeling effectonderzoek																																							
begeleiding TransAct / Trimbos-instituut	€ 4.500,00																																						
Bureau Taal	€ 1.000,00																																						
Effectevaluatie;																																							
drukkosten vragenlijst (1600)	€ 1.250,00																																						
personeelskosten epidemioloog	€ 11.970,00																																						

	<p>personeelskosten assistent € 5.832,00 Focusgroepen € 1.000,00 Onvoorzien € 1.266,00</p> <p>Totaal: € 247.985,00</p>
Faciliteiten en Materialen	De betrokken leraren, begeleiders en jongerenwerkers dienen een cursus te volgen om de lessen over het onderwerp te kunnen doceren. Verder zijn er acteurs nodig die de begeleiding van het toneelstuk op zich nemen. Er dient een publiciteitscampagne gestart te worden om het programma publiekelijk bekend te maken. Verder moet er een programma worden opgesteld waardoor de ouders van de kinderen worden geïnformeerd over het project.
Licentie programma	Het is niet bekend of er voor het toepassen van de ontwikkelde programma's, licenties nodig zijn. Zie voor nadere informatie over de verschillende projecten, "contacten/licenties" op pagina 15.
Vereiste ervaring	De leraren of leerlingbegeleiders die de lessen over het onderwerp gaan uitvoeren, dienen een speciale training te volgen zodat zij voldoende kennis hebben over het onderwerp. Verder wordt als eis gesteld dat de leden van de projectgroep affiniteit hebben met het onderwerp geweld binnen gezin, jeugd/jongeren en relaties.
Andere specifieke randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Scholen moeten het nut inzien om een deel van de lestijd aan een dergelijk project te willen besteden; • de groep waarbinnen het onderwerp wordt besproken, moet vertrouwd zijn met elkaar (er moet een veilige sfeer zijn); • Voor het creëren van een veilige en vertrouwde sfeer waarbinnen het project in de klas kan worden besproken is het wenselijk dat de docent al een goede band hebben met de groep/klas; • De trainingen voor docenten die aan het project meedoen moeten op maat gesneden zijn, met name in de tijdsinvestering die de training van de docenten vergt (5-10 uur is haalbaar).

Succes-, en faalfactoren	
Succesfactoren	<ul style="list-style-type: none">• Het preventieprogramma is breed inzetbaar;• De verschillende lesmaterialen sluiten goed op elkaar aan;• De vorming van een samenwerkingsnetwerk bevordert de implementatie van het programma;• Partners overtuigen van het nut van de aanpak. Afspraken op het regionale management niveau zijn hiervoor essentieel;• Goede selectie van de docenten die het programma gaan uitvoeren.
Faalfactoren	<ul style="list-style-type: none">• Te weinig maatwerk voor alle leeftijdsgroepen en onderwijsniveaus;• Te weinig rekening houden met verschillende culturele en religieuze achtergronden;• Materiaal te weinig afgestemd op jongens, die moeilijker over dit soort onderwerpen willen praten;• Niet informeren van het zorgnetwerk over het project, waardoor hulpbehoevende jongeren geen opvang of hulp kunnen krijgen;• Te weinig communicatie tussen de betrokken partners;

Invoering/ uitvoering in Nederland	
Welke stappen zijn in Nederland al gezet	<p>In Nederland zijn er tenminste twee projecten gestart die zijn afgeleid van dit Canadese project, namelijk 'loving me loving you en stay in love'.</p> <p>Stay in love is in 2003 gestart door Transact en het Trimbos-instituut. In twee regio's, namelijk Zwolle en Den Haag is het project al geëvalueerd. Deze test in de twee regio's geldt als opmaat voor een landelijke implementatie van het project. In 2005 is in beiden gemeenten een nulmeting gehouden en in 2006 was er een eerste nameting. Uit de nameting kwam naar voren dat jongeren aangaven het onderwerp interessant te vinden en dat zij nu openstaan voor informatie en voorlichting hierover.</p> <p>Loving me loving you is ook gestart in 2003. In de regio Nieuwe Waterweg Noord wordt op initiatief van de drie gemeenten het project 'Aanpak geweld in het gezin' uitgevoerd. Het project 'Aanpak geweld in het gezin' bestaat uit acht deelprojecten. Loving me loving you vormde een van de deelprojecten. De voorbereidingsfase van het project startte in 2004. In 2005 werd gestart met de ontwikkelfase van het project. In januari 2006 werd het programma geïmplementeerd binnen de scholen en in juni 2006 vond er een tussentijds evaluatie plaats. De eerste complete evaluatie van het project zal in oktober 2006 volgen.</p>
Welke stappen moeten nog gezet worden?	In Nederland zijn de projecten al in verschillende regio's geïmplementeerd. Na aanleiding van de uitgevoerde evaluaties op deze projecten, dient nu nog een landelijke implementatie van de projecten plaats te vinden.
Soortgelijke werkwijze	<p>Ook in Nederland zijn er al enkele projecten actief die een algemeen preventieaanbod te ontwikkelen, waarbij naast vroegsignalering en opvoedingsondersteuning, gedacht wordt aan schoolgerichte interventies. Dit preventieproject wordt aangeboden aan jongeren binnen de normale schoolsetting en het is gericht op voorkoming van geweld binnen de relaties van jongeren. Het project bestaat uit verschillende onderdelen, waarbij een interactieve handwijze wordt nagestreefd. Hierbij ligt de nadruk op het interactief bezig met het onderwerp, waarbij jongeren ook buiten de verplichte lessen met het onderwerp bezig kunnen zijn.</p> <p>Verder worden leraren en ouders van kinderen actief betrokken binnen het project. Door middel van discussies en stellingen wordt aan hen de ernst van de problematiek uitgelegd, waardoor zij nauwer betrokken raken.</p> <p>De interventies zullen zich vooral richten op de vraag hoe je een relatie leuk en goed houdt, wat je wel en niet wilt in een relatie, en hoe je ervoor kunt zorgen dat je dat duidelijk communiceert naar je partner. Er is aandacht voor communicatieve vaardigheden en probleemoplossing van jongeren. zodat zij ook zelf kunnen ingrijpen wanneer er sprake is van geweld binnen hun sociale kring.</p>
Omgevingsanalyse	<p>In Nederland zijn er inmiddels al vergelijkbare projecten gestart. De belangrijkste projecten op dit gebied in Nederland zijn:</p> <p style="margin-left: 40px;">1. Loving me loving you</p> <p>Dit project is een samenwerkingsproject tussen de GGD Nieuwe Waterweg Noord, Bureau Jeugdzorg stadsregio Rotterdam en Riagg Rijnmond Noordwest. Het is van belang dat preventie van datinggeweld zich niet beperkt tot een eenmalig</p>

	<p>aangeboden programma, maar dat hier gedurende de hele schoolloopbaan aandacht aan wordt geschonken.</p> <p>Daarom is het Take Care programma verbreed met twee projecten voor het voortgezet onderwijs: een weerbaarheidstraining voor brugklassers en/of leerlingen van de tweede klas en een specifiek preventie-aanbod gericht op relatiegeweld. Het project bestaat uit verschillende onderdelen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none">• Een theatervoorstelling;• Een workshop;• Lesprogramma waarvoor leerlingenboekjes zijn ontwikkeld;• Docentenhandleiding;• Docententraining;• Ouderavond, waarvoor een DVD is ontwikkeld met daarop het verhaal van een slachtoffer en de opnames van de workshop;• Website. <p>De interactieve theatervoorstelling RAAK! , geschreven en gespeeld door Johan Cahuzak, is cabaret dat dicht op het publiek wordt gespeeld en ongeveer 45 minuten duurt. In de verschillende scènes wordt duidelijk gemaakt welke signalen er vooraf kunnen gaan aan verkeringsgeweld en hoe het er in gewelddadige relaties aan toe kan gaan. De workshop wordt gegeven naar aanleiding van de theatervoorstelling. Doel van de workshop is het verwerken van de theatervoorstelling. Door de sleutelscènes uit de voorstelling na te bespreken wordt de boodschap van de voorstelling benadrukt. Daarnaast worden er houdingsoefeningen met de leerlingen gedaan, waarmee zij de verschillen kunnen ervaren in houdingen van slachtoffers en houdingen van daders. Tijdens de workshop worden filmopnames gemaakt, die gebruikt worden tijdens de ouderavond.</p> <p>De opdrachten in het leerlingenboekje 'Loving me, loving you' zijn vooral bedoeld om leerlingen te laten nadenken over vanzelfsprekendheden in relaties en over wat ze zélf eigenlijk vinden. Voor de lessen kan een keuze worden gemaakt uit de thema's en de opdrachten in het boekje. Het leerlingenboekje is zo opgezet dat de leerlingen het ook buiten de les kunnen lezen of erin kunnen grasduinen.</p> <p>De docentenhandleiding geeft achtergrondinformatie bij de inhoud van het leerlingenboekje.</p> <p>De docententraining bestaat uit twee sessies van 2 ½ uur. Trainers kunnen zijn: GGD medewerkers / schoolmaatschappelijk werkers / preventiewerkers Riagg.</p> <p>De training bestaat voor een deel uit het overdragen van informatie. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde:</p> <ul style="list-style-type: none">• Wat is huiselijk geweld, aard en omvang?• wat is de relatie van huiselijk geweld met verkeringsgeweld?• De voortekenen van verkeringsgeweld;• Risicofactoren en beschermende factoren;• De invloed van opvoeding, sociaal culturele omgeving, rolverwachtingen, ideaalbeelden, normen en waarden;• De geweldspiraal;• De gevolgen van relatiegeweld bij jongeren;• Signaleren, opvang en hulpverlening. <p>Op de ouderavond wordt informatie gegeven over het project 'Loving me, loving you'. De filmopnames van de leerlingenworkshop worden vertoond en de voorlichtings-dvd, die speciaal voor de ouderavond is ontwikkeld. Op deze dvd vertelt een slachtoffer van verkeringsgeweld haar verhaal.</p> <p>Aan de hand van stellingen discussiëren ouders over beginnende signalen van</p>
--	---

	<p>verkeringsgeweld. Ook krijgen zij informatie over opvang en begeleiding van leerlingen met (beginnende) problemen.</p> <p>Tenslotte is er een website opgezet. Doel van de website is het op alle VMBO-scholen integreren van het hele programma 'Loving me loving you' (inclusief theater, workshop, docententraining en ouderavond) landelijk te ondersteunen. Een deel van de website richt zich op jongeren en kan ook gebruikt worden ter ondersteuning van de lessen voor de leerlingen. Het andere deel van de website geeft informatie aan de uitvoerders van het project. Hier zijn ook de draaiboeken voor de docententraining en de ouderavond te vinden.</p> <p>2. Stay in love</p> <p>Dit project richt zich op het ontwikkelen van een primair preventieaanbod ter voorkoming van relatiegeweld onder jonge mannen en vrouwen in de leeftijd van 16-25 jaar. Er is voor deze vorm van geweld en leeftijdsgroep gekozen omdat:</p> <ul style="list-style-type: none">• Relatiegeweld de meest voorkomende vorm van geweld is (Van Dijk et al, 1997; Van Dijk et al, 2002);• Jongeren van 16 tot 25 jaar een duidelijke risicogroep vormen (Holtzword-Munroe et al, 1997; Johnson en Ferraro, 2000);• Jongeren bezig zijn met relatievorming en seksualiteit en gevoelig zijn voor boodschappen op dit terrein die bovendien raken aan hun belangen (namelijk goede relaties);• Er weinig primaire preventie interventies zijn ontwikkeld op dit terrein. <p>Het doel van het project luidt: het vergroten van kennis en bewustwording van jongeren over wat een "gezonde" relatie is, het beïnvloeden van houding en gedrag van jongeren ten opzichte van relaties en het voorkómen dat relatieproblemen leiden tot relationeel geweld.</p> <p>Bij het ontwikkelen van de interventies worden een aantal risicofactoren met betrekking tot relatiegeweld wel in ogenschouw genomen.</p> <p>In eerste instantie is de leeftijdsgroep van 16 tot 25 jaar gekozen, omdat het twee belangrijke risicogroepen omvat: jongeren die aan het experimenteren zijn met relaties en aanstaande en jonge ouders. Scholen zijn een belangrijke vindplaats voor jongeren in de genoemde leeftijdscategorie.</p> <p>Er is aandacht voor communicatieve vaardigheden en probleemoplossing van jongeren. Hoe beter en duidelijker (en eenduidiger) jongeren zichzelf kunnen uiten, hun gevoelens en ideeën kunnen verwoorden, grenzen kunnen aangeven en problemen en conflicten kunnen oplossen, hoe minder risico ze lopen op partnergeweld.</p> <p>Omdat het ook wel eens fout kan gaan in een relatie, moet ook aandacht besteed worden aan risicosignalen die jongeren zelf kunnen waarnemen.</p> <p>De volgende thema's worden daarom belicht:</p> <ul style="list-style-type: none">• De risicofactoren en beschermende factoren die sterk samenhangen met relatiegeweld, inclusief signalen die typerend zijn voor een al gewelddadige relatie;• Het ontstaan van partnergeweld;• Psychisch geweld, een belangrijke relationele risicofactor, omdat dit een duidelijke voorloper van fysiek geweld is. <p>Deze kennis zal de risicoperceptie van jongeren vergroten en hen helpen om aspecten van de verschillende vormen van relationeel geweld in een vroeg stadium bij zichzelf, hun eigen relatie of bij anderen te leren herkennen. Dat draagt uiteindelijk bij aan het voorkómen van relatiegeweld.</p>
--	--

	<p>Tot slot is het ook belangrijk dat jongeren weten wat ze kunnen doen als ze zelf of in hun sociale kring met partnergeweld te maken krijgen. Het materiaal zal daarom verwijzen naar plekken waar jongeren meer informatie kunnen vinden en waar zij met vragen terecht kunnen.</p>
--	--

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen

Literatuur

- Baartman, H E M, Opvoeden kan zeer doen. Over oorzaken van kindermishandeling, hulpverlening en preventie. Utrecht: SWP 1996;
- Dijk, T. van, e.a. (1997). Huiselijk geweld: aard, omvang en hulpverlening. Den Haag: ministerie van Justitie;
- Dijk, T. van, E. Oppenhuis e.a. (2002) Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland: aard, omvang en hulpverlening. Hilversum: Intomart;
- Dutton, D.G., S.K. Golant (1997). The Batterer: a psychological profile. New York: Basic Books;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Ximena B. Arriaga, Russell W. Helms, Gary G. Koch, and George Fletcher Linder. 1998. "An Evaluation of Safe Dates, an Adolescent Dating Violence Prevention Program." American Journal of Public Health 88:45-50;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Susan T. Ennett, George Fletcher Linder, Thad Benefield, and Chirayath Suchindran. 2004. "Assessing the Long-Term Effects of the Safe Dates Program and a Booster in Preventing and Reducing Adolescent Dating Violence Victimization and Perpetration." American Journal of Public Health 94(4):619-24;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Wendy F. Greene, Gary G. Koch, George Fletcher Linder, and James E. MacDougall. 2000. "The Safe Dates Program: 1-Year Follow-Up Results." American Journal of Public Health;
- Lewis, S., W.J. Fremouw (2001). Dating violence: A critical review of the literature. Clinical Psychology Review, 21, 105-127;
- Magdol, L. e.a. (1997). Gender difference in partner violence in a birth cohort of 21 year Olds: bridging the gap between clinical and epidemiological approaches. Journal of consulting and clinical psychology, 65, 68-78;
- Mastenbroek, S. (1995) De illusie van veiligheid. Voortekenen en ontwikkeling van geweld tegen vrouwen in relaties. Utrecht: uitgeverij Jan van Arkel;
- Oosten, N. van, Höing, M. (2004). Primaire preventie van seksueel geweld. Utrecht: TransAct;
- O'Keefe, M. (1997). Predictors of dating violence among highschool students. Journal of Interpersonal Violence, 12(4), 546-569;
- Rusbult, C.E., J.M. Martz (1995). Remaining in an abusive relationship: an investment model analysis of nonvoluntary dependence. Personality and social psychology bulletin, 21, 558-571;

	<ul style="list-style-type: none">• Schaik, E Van, Primaire preventie van partnergeweld onder jongeren. Literatuuronderzoek naar risicofactoren, inventarisatie en analyse van preventieprojecten, evaluatiestudie van Tiren-nie-soe, Utrecht: Transact 2005;• Silverman, J.G., Raj, A., Mucci, L.A., & Hathaway, J.E. (2001). Dating violence against adolescent girls and associated substance use, unhealthy weight control, sexual risk behavior, pregnancy, and suicidality. Journal of the American Medical Association, 286(5), 572-9;
Contacten/ licenties	<ul style="list-style-type: none">• Safe Dates Ann Standing National Education Sales Manager, Hazelden Publishing and Education: Pleasant Valley Road Center City, Box 176 Center City, MN 55012-0176 Phone: (800) 328-9000 ext. 4030 Phone: (651) 213-4030 Fax: (651) 213-4793 mail: astanding@hazelden.org Web site: www.hazelden.org• Loving me loving you Projectleiding: GGD Nieuwe Waterweg Noord Adres: van Hogendorpstraat 501, Vlaardingen Postadres: Postbus 3051, 3130 CB Vlaardingen Telefoon: 010 - 2488080 Fax: 010 - 2488088 Contactpersoon: Drs. Anja Bakker e-mail: a.bakker@ggdnwn.nl• Stay in love Trimbos-instituut Postbus 725 3500 AS Utrecht Tel: 030 297 11 00 www.trimbos.nl TransAct Postbus 1413 3500 BK Utrecht Tel: 030 230 66 53 www.transact.nl Riagg Zwolle Postbus 473 8000 AL Zwolle Tel: 038 426 94 26 www.riaggzwolle.nl Parnassia Lijnbaan 4 2512 VA Den Haag Tel: 070 391 78 99 www.parnassia.nl

2.1.1. OPENBARE VERLICHTING

(Dudley, Groot-Brittannië)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Buurt/wijk
Typering project	Effectieve maatregel uit het WODC rapport 'Geweld verlagen?' 2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	In een woonbuurt in het Engelse Dudley werd in het kader van criminaliteitspreventiebeleid de openbare verlichting op projectmatige basis verbeterd. Voor en na de verbetering werd slachtofferschap van criminaliteit gemeten. De resultaten lieten een vermindering van de criminaliteit zien, niet alleen bij donker, maar ook overdag.
Probleem-/risicoanalyse	Het project is bedoeld voor buurten met slechte straatverlichting.
Doelen aanpak	Doel: daling criminaliteit en onveiligheidsgevoelens door verbetering van de openbare verlichting (straatverlichting) in een buurt.
Doelgroep(en)	In eerste instantie zijn bewoners in de buurt de doelgroep van het project. In tweede instantie hebben gebruikers van het gebied profijt van de verbeterde situatie: voetgangers of fietsers die of naar een bestemming in het gebied gaan of het gebied doorkruisen. Verder kunnen ondernemers van de verbeterde verlichting profiteren als het om een gemengde buurt gaat: winkelgebied, uitgaansgebied of bedrijventerrein met woonfunctie.
Context	De verbetering van de verlichting ten opzichte van de oude situatie moet duidelijk zichtbaar zijn. Verder is er in deze buurten sprake van criminaliteit en / of onveiligheidsgevoelens. Het project kan worden opgezet in buurten die zich door hun stedenbouwkundige opzet lenen voor 'natuurlijke' surveillance. Dat zijn buurten met duidelijke zichtlijnen, geen verspringende gevellijn, woonbebouwing op de begane grond of eerste verdieping aan tenminste een kant van de straat, woningen met keuken en /of woonkamer naar de straat toe gericht.
Soort evaluatie	Effectevaluatie
Concrete resultaten evaluatie	Vermindering van het slachtofferschap van geweld op straat: de criminaliteit is significant gedaald. Verbeterde sociale contacten en sociale cohesie in de woonomgeving.. Over de verbetering van sociale contacten en de sociale cohesie zijn geen cijfers beschikbaar. Wel blijkt dat bewoners tevredener zijn dan voor het verbeteren van de verlichting.

Beoogde effecten	<ul style="list-style-type: none">• de straatverlichting is duidelijk verbeterd;• afnemen van de criminaliteit⁴ zowel 's avonds en 's nachts als mogelijk ook overdag;• afnemen onveiligheidsgevoelens;• mogelijk resultaat: verbeterde samenhang in de buurt (sociale cohesie). <p>Deze resultaten zijn meetbaar door minder aangiftes, daling criminaliteitscijfers (politicijfers), verbetering veiligheidsgevoelens (leefbaarheidmonitor, buurtenquête) en mogelijk meer activiteiten in de buurt en meer participatie bewoners.</p>
------------------	--

⁴ Hiermee worden vooral delicten bedoeld als beroving, mishandeling, bedreiging, aanranding en onzedelijk lastig vallen, inbraak (ook inbraakpogingen), diefstal buitenshuis, vernieling aan het huis, fietsendiefstal, diefstal van of uit een voertuig of schade aan een voertuig.

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Situationele preventie
Wetenschappelijke onderbouwing	Voor de wetenschappelijke onderbouwing is geen gebruik gemaakt van politiedata omdat er verschillen bestonden in de manier waarop de politie criminaliteit registreerde voorafgaand en na de verbetering van de straatverlichting. Wel is er gebruik gemaakt van een rapportage door buurtbewoners over geweld en tellingen van het aantal voetgangers dat zich gedurende de avond op straat bevindt.
Uitgangspunten/ visie	Uitgangspunt is dat criminaliteit kan worden verminderd door merkbare verbetering van openbare verlichting. Door deze merkbare verbetering wordt een proces op gang gezet waarbij de perceptie van daders wordt veranderd enerzijds en anderzijds mensen meer gebruik maken gaan maken van de straat. Bovendien leidt verbeterde verlichting tot een betere uitstraling van de straat met het gevolg van meer samenhang in de buurt. Dit schrikt wederom potentiële daders af (zie hieronder).
Methodiek/ mechanisme	'Verbetering Straatverlichting' werkt op twee niveaus: verbetering van de situatie zelf en verbetering van de sociale controle en samenhang in de buurt. Situationeel: criminaliteit voorkomen door aanpassing in de omgeving. Deze aanpassingen zorgen ervoor dat potentiële daders ervan uitgaan dat ze groter risico lopen gezien, herkend en gestoord of gepakt te worden en dat er minder mogelijkheid is om bijvoorbeeld in te breken. Een ander effect is dat mensen meer gebruik maken van de straat, dus eerder geneigd zijn na zonsondergang naar buiten te gaan. Het aantal mensen op straat neemt dus toe waardoor er meer informele sociale controle is en 'natuurlijke' surveillance (sociale ogen). Ook geeft een verbeterde straatverlichting een betere uitstraling: er wordt geïnvesteerd en het imago van de buurt wordt beter. Dit heeft wederom invloed op de samenhang in de buurt ⁵ . De betere reputatie en de betere samenhang in de buurt hebben een afschrikkende werking op daders. Bovendien kan een verbeterde straatverlichting overlast voorkomen en op deze manier tevens voorkomen dat kleine incidenten kunnen escaleren. Kortom, door verbeterde straatverlichting kan de buurt in een opwaartse spiraal terechtkomen. Dit kan door parallel lopende acties worden versterkt.

⁵ Bijvoorbeeld tevredenheid met de buurt, het kennen van de meeste buurtbewoners, (sociale) betrokkenheid van buurtbewoners.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	<p>Na selectie van de interventiewijk:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Verbeteren van de straatverlichting volgens het Politiekeurmerk Veilig Wonen, bestaande bouw, hoofdstuk omgeving, basiseis 02. 2 Eventueel opstarten andere (preventie)projecten in de buurt. 3 Aangrenzende buurten met slechte verlichting aanpakken om verplaatsingseffecten te voorkomen.
Activiteiten/ werkvormen	De opzet is heel simpel: de gemeente vervangt de straatverlichting in de projectbuurt.
Fasering/stappen	<ol style="list-style-type: none"> 1 probleemwijken selecteren 2 analyseren of het project 'verbetering straatverlichting' past bij de buurt 3 maken van een verlichtingsplan en - indien gewenst - nulmeting uitvoeren 4 overleggen met bewoners en andere betrokken partijen, bijvoorbeeld ondernemers 5 indien van toepassing: inspraakprocedure bewoners en andere betrokkenen 6 straatverlichting vervangen langs wegen en straten in de interventiebuurt (stegen tussen de huizen hoeven niet opnieuw van verlichting te worden voorzien), afstand tussen de nieuwe straatverlichting: 33 meter (in de oude situatie 40 meter), nieuwe verlichting voldoet aan de eisen van het Keurmerk Veilig Wonen (oude verlichting voldeed niet aan deze eisen) 7 inspectie ter plekke naar de daadwerkelijke verbetering van de straatverlichting 8 desgewenst nameting en / of evaluatie van het project. <p>Overigens wordt in de meeste gemeenten de verlichting regelmatig vervangen. Dit is onderdeel van het regulier onderhoudsplan en van het verlichtingsplan. Meestal worden hierbij de eisen van het Politiekeurmerk gehanteerd.</p>
Begeleiding/ training	Begeleiding of training is niet noodzakelijk. Mogelijk wordt de politie of het CCV bij het project betrokken als adviserende partij.
Kwaliteitsbewaking, proces-, en productevaluatie	<p>De gemeente voert dat project uit. Verlichtingseisen worden ontleend aan het Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW), bestaande bouw, hoofdstuk omgeving, basiseis 02.</p> <p>Gebruikelijk is het verlichtingsplan voor te leggen aan publieke en private partijen (PPS). Naast bewoners kunnen dat ondernemers zijn.</p> <p>Het project kan worden geëvalueerd door de volgende instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aangiftecijfers van de politie; • delictencijfers van de politie; • politiemonitor; • leefbaarheidmonitor (onveiligheidsgevoelens); • enquête onder de buurtbewoners. <p>De voor- en nameting kan de gemeente samen met de politie uitvoeren.</p>

Specifieke randvoorwaarden en eisen	
Draagvlak/ondersteuning	De gemeente en/of politie informeert buurtbewoners.
Tijdspad invoering	Het plan kan na het opzetten snel tot uitvoering worden gebracht.
Kosten	De kosten zijn per situatie verschillend en ondermeer afhankelijk van het aantal lampen.
Faciliteiten en Materialen	Zie richtlijn openbare verlichting NSVV of PKVW voor het soort verlichting.
Licentie programma	Er is geen licentie.
Vereiste ervaring	Kennis van de verlichtingsnorm en/of de verlichtingseisen in het PKVW.
Andere specifieke randvoorwaarden	De bestaande verlichting is slecht. De nieuwe verlichting moet een duidelijk zichtbare verbetering zijn (zie paragraaf 'probleem-/risico-analyse'). De stedenbouwkundige opzet van de buurt leent zich voor 'natuurlijke' surveillance (sociale ogen). Mogelijk hebben nog andere factoren invloed op het slagen van het project. Andere factoren zijn bijvoorbeeld een homogene bevolkingssamenstelling en andere verbeteringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld het opknappen van speelplekken).

Succes- en faalfactoren	
Succesfactoren	Aanwonende moeten op de hoogte worden gebracht van het project: communicatie is een succesfactor.
Faalfactoren	Het project werkt waarschijnlijk alleen als de verbetering van de openbare verlichting substantieel is.

Invoering/ uitvoering in Nederland	
Welke stappen zijn in Nederland al gezet	Sinds enkele tientallen jaren wordt gewerkt aan het op peil brengen van (alle) woon- en verblijfsgebieden conform de geldende verlichtingsnormen.
Welke stappen moeten nog gezet worden	<ul style="list-style-type: none"> • Identificatie van plekken in de stad waar de norm nog duidelijk niet wordt gehaald en waar een hoge criminaliteit bestaat; • identificatie van plekken waar de verlichting weliswaar aan de normen voldoet, maar die door de hoge mate van criminaliteit nog beter verlicht moeten worden dan de norm; • projectmatige aanpak van verlichting op deze plekken.
Soortgelijke werkwijzen	Geen voorbeelden in Nederland bekend (zie omgevingsanalyse).
Omgevingsanalyse	<p>Projectmatige aanpak van openbare verlichting in woonbuurten zoals plaatsvond in het Engelse Dudley (zie hierboven), komt in Nederland niet als zodanig voor. Noch bij gemeenten noch bij de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV) is de projectmatige aanpak van de verbetering van de openbare verlichting bekend. In Nederland bevat het Politie Keurmerk Veilig Wonen (PKVW) een verlichtingsnorm en daarnaast heeft de NSVV richtlijnen uitgegeven voor openbare verlichting. Bij nieuwbouw voldoet de verlichting in principe altijd aan deze norm, en daarnaast ook aan de PKVW-norm indien het project onder keurmerk is gebouwd. In de bestaande bouw is de verlichting in veel wijken reeds aangepast aan de NSVV-richtlijnen. In sommige woongebieden is de oude gele of oranje kleurige verlichting nog aanwezig. Deze wordt bij onderhoudsbeurten vervangen door witte, heldere verlichting, die een prettiger sfeer geeft en een betere kleurherkenning. Er zijn door dit beleid geen echt slecht verlichte woongebieden in Nederland (meer). Wel zijn onderdoorgangen, tunnels, pleinen, parken en parkeerplaatsen nog lang niet altijd goed verlicht. De verbetering van deze verlichting wordt echter als regel niet projectmatig aangepakt, maar is onderdeel van het reguliere verlichtingsplan.</p> <p>Een nieuwe trend is dat er behoefte is aan minder verlichting en meer duisternis. Dat zou goed zijn voor de gezondheid van de mens, goed voor flora en fauna en het is in het algemeen beter voor het milieu. Rondom dat onderwerp worden burgers op sommige plekken actief. Dit heeft echter niets meer met veiligheid en projecten tegen geweld te maken en is derhalve niet nader onderzocht.</p>

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur	<p>Handboek Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW), bestaande bouw, omgeving, basis-eis verlichting O2. (2005)</p> <p>Richtlijnen voor openbare verlichting, Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), NPR 13201-1. Zie website: www.nsvv.nl</p>
Literatuur best practice	<p>Farrington, D.P., Welsh, B.C. Effects of improved street lighting on crime: a systematic review. Home Office Research Study 251. (2002)</p> <p>Painter, K., Farrington, D.P. (1997), The crime reducing effect of improved street lighting: The Dudley project. In: R.V. Clarke (ed.), <i>Situational crime prevention: successful case studies</i> (pp. 209-226). Guilderland, NY: Harrow en Heston.</p>

2.1.2 HOT SPOTS POLICING
The problem-oriented policing program
(Jersey City, New Jersey U.S.A.)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Buurt/wijk
Typering project	Effectieve maatregel uit het WODC rapport 'Geweld verslagen?' 2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	Hot spots policing: The problem-oriented policing program (Braga et al., 1999) Achtentwintig typen interventies zijn geïmplementeerd op twaalf hot spots. De interventies zijn gericht op de specifieke problemen per plek. Per plek kunnen meerdere interventies worden ingezet. Daarnaast wordt vrijwel overal extra gesurveilleerd. Als duidelijk wordt dat de interventies niet werken, worden ze gewijzigd. Er wordt steeds bijgehouden hoe het op de plekken ervoor staat en wat er verbeterd kan worden, net zo lang tot de probleemplekken geen probleemplekken meer zijn. De 'best practice' aanpak is uitgevoerd in Jersey City, New Jersey (VS).
Probleem-/ risicoanalyse	De hot spots methode is effectief wanneer problemen zich geografisch clusteren. De kenmerken van een locatie worden beschouwd tot de sleutel om de clusters van criminele praktijken te verklaren. Het gaat dan bijvoorbeeld om cafés, verlaten gebouwen, plekken waar waardevolle goederen aanwezig zijn, plekken met een gebrek aan (sociale) controle. De problemen die zich voordoen zijn: <ul style="list-style-type: none"> • inbraken in woonwijken; • drugsverkoop op de hoek van de straat; • prostitutie; • verminderde leefbaarheid door onder andere vuil op straat, vervallen gebouwen, graffiti; • gevoel van onveiligheid
Doelen aanpak	Normaliseren van de onveilige situatie
Doelgroep(en)	<ul style="list-style-type: none"> • achterstandswijken • plaatsen waar veel geweld plaatsvindt (hot spots).
Context	<ol style="list-style-type: none"> 1. clustering van criminele activiteiten 2. aanwezige faciliteiten: cafés, kerken, appartementsgebouwen 3. omgevingskenmerken: toegankelijkheid, controle, vluchtwegen 4. kennis van de doelgroep (daders): geslacht, etnische afkomst, inkomen etc. 5. selectie proces van locatie, gebaseerd op bovenstaande
Soort evaluatie	Effectevaluatie
Concrete resultaten evaluatie	Significante afname van geweldsdelicten. Afname van vermogensdelicten en drugsdelicten door gericht per plek naar de problemen te kijken en daar specifieke interventies op in te zetten. Bij de vermogensdelicten is wel geconstateerd dat er sprake is van een verplaatsingseffect.

Beoogde effecten	Afname van geweldsdelicten, vermogensdelicten en drugsdelicten op de hot spot locatie.
------------------	--

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Toepassen van probleemgerichte interventies bij de aanpak en preventie van gewelddadige straatcriminaliteit.
Uitgangspunten/visie	<p>De hot spot methode van de 'best practice' is gebaseerd op het SARA model (Scan, Analyse, Reaction, Assessment). Dit model is ook terug te vinden bij de Nederlandse aanpakken. Het model kent de volgende werkwijze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hot spots selecteren op basis van cijfers over geweldspleging, diefstal en overvallen in een bepaald gebied; • politie analyseert de oorzaken van de problematiek; • interventies toepassen gericht op de specifieke oorzaken per plek. Per plek kunnen meerdere interventies worden ingezet; • politie surveilleert extra; • indien nodig aanpassen van de interventie; • monitoring: voortdurend bijhouden hoe het er op de plekken voorstaat en wat er verbeterd kan worden.
Wetenschappelijke onderbouwing	<ul style="list-style-type: none"> • omgevingscriminologie (environmental criminology), ontstaan in de jaren zeventig: door doelgericht per plek naar problemen te kijken en daar specifieke interventies op in te zetten lossen de problemen op die plek op (Brantingham en Brantingham, 1981: 7-26) • rationele keuze perspectief: inschatten van risico's, kans op succes, en de opbrengst van een criminele activiteit. • theorie van routinematig handelen: minder criminaliteit als men zich bewust is dat er altijd maatregelen op zullen volgen.
Methodiek/mechanisme	Problemen op specifieke plekken verminderen door doelgericht per probleemgebied interventies in te zetten die voor dat gebied het meest geschikt zijn (problem oriented policing approach).

Opzet/implementatie	
Operationalisering	Samenwerkingsverband tussen gemeente, politie, hulpverlening, winkeliers, omwonenden en eventueel overige betrokken partijen (zoals de NS). Eventueel: bevoegdheden uitbreiden in het betreffende gebied.
Activiteiten/ werkvormen	Onder andere: <ul style="list-style-type: none"> • verscherpte ordehandhaving; • bovengemiddelde inzet van mankracht; • fysieke verbeteringen aanbrengen, zoals opruimen van vuil op straat (extra schoonmaakacties door de gemeente); • beveiligen van verlaten percelen; • meer verlichting aanbrengen; • borden met regelgeving plaatsen; • winkeleigenaren ertoe aanzetten de voorkant van de winkel schoon te houden; • onderzoeken van kleine diefstallen; • verlaten gebouwen afzetten; • betere registratiemethode; • aanmoedigen van bewoners/ winkeliers om meer meldingen en aangiften te doen; • extra scootercontroles door de politie; • afspraken maken tussen welzijnsorganisaties en jongeren;
Fasering/stappen	<p>Fase 1 Analyse (door politie)</p> <ul style="list-style-type: none"> • pakket ontwikkelen van analysemethoden om de problematiek concreet en eenduidig te krijgen, zoals: • benchmark, een goed instrument om problematiek op buurt en subbuurt niveau concreet te maken. • quick scan (bewonersenquête) als nulmeting voor de subjectieve veiligheid <p>Fase 2 Randvoorwaarden en verantwoordelijkheden (door gemeente/ stadsdeel)</p> <ul style="list-style-type: none"> • leg <i>vooraf</i> de randvoorwaarden voor de stedelijke ondersteuning vast. • bepaal de termijn (minimaal 3 maanden) en leg vast dat op bestuurlijk niveau vanaf het begin wordt gestart met het nadenken over de borging, het beschikbare budget en de regievoering <p>Fase 3 Borging</p> <ul style="list-style-type: none"> • het samenwerkingsverband start minimaal halverwege met de borging in de gemeente en andere partijen: borging is 50% van het werk! • het samenwerkingsverband ontwikkelt tevens een "checklist borging" met indicatoren om de toerusting van een gemeente te beoordelen om de aanpak na stedelijke interventie over te nemen. <ol style="list-style-type: none"> 1. hoe ziet het gemeentelijk beleid eruit? 2. past de aanpak hierin? 3. ambtelijke organisatie 4. bestuurlijke regie 5. samenwerkingsrelatie gemeente - politie en andere partners 6. eigen middelen / doeluitkering Veilig 7. reserveer een deel van het beschikbare budget voor flankerende maatregelen (zoals aanbrengen inbraakwerende strips, extra verlichting en extra vegen straat) zorg ervoor dat dit voor bewoners zichtbare en snel uitvoerbare maatregelen zijn. Zorg

	<p>hierbij zoveel mogelijk voor co-financiering met gemeente en andere partijen (diensten, corporaties, etc).</p> <ul style="list-style-type: none">• de maatregelen moeten samenhangen en continu met elkaar worden afgestemd.• zet een goede organisatie op poten die de interventie uitvoert (werkgroep, regiegroep)• het projectteam dient een gezamenlijke lijn uit te zetten en onderling goede afspraken te maken over bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken. <p>Als iedereen het erover eens is dat het gewenste resultaat is bereikt, dan heft de gemeente de status van 'hotspot' op.</p>
Begeleiding/ training	nvt
Kwaliteitsbewa- king, proces-, en productevaluatie	<p>Meetbare resultaten (cijfers van de politie):</p> <ul style="list-style-type: none">• minder meldingen van incidenten;• minder emergency calls;• minder aanhoudingen; <p>Minder goed meetbare resultaten:</p> <ul style="list-style-type: none">• luisteren naar het oordeel van de omwonenden en omliggende bedrijven;• de samenwerkende partijen bespreken of alle gemaakte afspraken zijn nagekomen.

Specifieke randvoorwaarden en eisen																			
Draagvlak/ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • goede onderlinge communicatie tussen de betrokken partijen en een duidelijke regievoering • goede communicatie met bewoners 																		
Tijdspad invoering	onbekend																		
Kosten	<p>Indicatie van mogelijke kosten -de bedragen zijn sterk afhankelijk van de te nemen maatregelen per hotspot:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 70%;">• extra medewerker zorg- en overlast</td> <td style="width: 30%;">• € 60.000</td> </tr> <tr> <td>• straatmanager</td> <td>• € 25.000</td> </tr> <tr> <td>• herprofilering verkeerssituatie</td> <td>• €5-8 miljoen</td> </tr> <tr> <td>• verzinkbaar urinoir</td> <td>• € 35.000 per stuk</td> </tr> <tr> <td>• schoonmaakbeurt bestaande urinoirs</td> <td>• € 35.000</td> </tr> <tr> <td>• fietsenstalling</td> <td>• € 50.000</td> </tr> <tr> <td>• cameratoezicht</td> <td>• € 1.656.000</td> </tr> <tr> <td>• afsluiting hotspotgebied tijdens avond- en nachturen</td> <td>• € 525.000</td> </tr> <tr> <td>• website/ promotiecampagne</td> <td>• € 15.000</td> </tr> </table> <p>Bron: Plan van Aanpak Amsterdamse Burgwallen.</p>	• extra medewerker zorg- en overlast	• € 60.000	• straatmanager	• € 25.000	• herprofilering verkeerssituatie	• €5-8 miljoen	• verzinkbaar urinoir	• € 35.000 per stuk	• schoonmaakbeurt bestaande urinoirs	• € 35.000	• fietsenstalling	• € 50.000	• cameratoezicht	• € 1.656.000	• afsluiting hotspotgebied tijdens avond- en nachturen	• € 525.000	• website/ promotiecampagne	• € 15.000
• extra medewerker zorg- en overlast	• € 60.000																		
• straatmanager	• € 25.000																		
• herprofilering verkeerssituatie	• €5-8 miljoen																		
• verzinkbaar urinoir	• € 35.000 per stuk																		
• schoonmaakbeurt bestaande urinoirs	• € 35.000																		
• fietsenstalling	• € 50.000																		
• cameratoezicht	• € 1.656.000																		
• afsluiting hotspotgebied tijdens avond- en nachturen	• € 525.000																		
• website/ promotiecampagne	• € 15.000																		
Faciliteiten en Materialen	afhankelijk van de situatie																		
Licentie programma	nvt																		
Vereiste ervaring	Het project wordt uitgevoerd door professionals van de politie en hulpverlenende instanties.																		
Andere specifieke randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • aangiftebereidheid omwonenden en winkeliers; • duidelijk registreren van meldingen door de politie; • voortdurende monitoring en bijstellen van interventies; • samenwerking tussen de politie en contacten in de buurt. 																		

Succes-, en faalfactoren	
Succesfactoren	<ul style="list-style-type: none">• 'spill over' effect (positief effect op gebieden buiten het doelgebied): gerichte inzet van specifieke politie-interventies op hot spots is een effectieve maatregel ter preventie van geweld in het publieke en semi-publieke domein.• kennis van doelgroepen; naast aanpak van de hotspot risicogroepen volgen in hun verplaatsingsgedrag.• veel aandacht voor communicatie met de burgers en ondernemers.
Faalfactoren	Verplaatsingseffect ofwel waterbed effect; het probleem kan zich verspreiden naar een andere locatie. Het project is niet afgelopen voordat het probleem hier ook is aangepakt.

Invoering/ uitvoering in Nederland	
<p>Welke stappen zijn in Nederland al gezet</p>	<p>Aanwijzen van zogenaamde hotspots gebeurt in veel gemeenten in Nederland. De gemeente kiest een aantal gebieden dat hiervoor in aanmerking komen. Het schaalniveau waarop wordt geanalyseerd en waarop interventies worden toegepast kan zeer uiteenlopen. Een hotspotaanpak kan zich focussen op een straat of plein, maar kan ook toegepast worden op een wijk, buurt of gemeente.</p> <p>Sterk van de hotspot aanpak is dat er bij incidentele toewijzing van middelen steeds weer op teruggevallen kan worden. Middelen kunnen zo effectief worden ingezet. En het criminaliteitscijfer van een gemeente kan door aanpak van concentratiegebieden drastisch teruggebracht worden.</p>
<p>Welke stappen moeten nog gezet worden</p>	<p>In Nederland bestaat een grote diversiteit van hotspotaanpakken. Het is op basis van het gevonden materiaal niet mogelijk om aan te geven wat het exacte verschil is tussen deze aanpakken en de best practice aanpak. Evenmin is aan te geven of de buitenlandse aanpak mogelijk effectiever is.</p>
<p>Soortgelijke werkwijzen</p>	<p>56-wijkeraanpak (VROM)</p> <p>Naast de hotspots die door gemeenten worden aangewezen heeft ook het ministerie van VROM hotspots benoemd. Dit zijn er momenteel zesenvijftig. De 56-wijkeraanpak is een onderdeel van het Actieprogramma Herstructurering, en is een samenhangend pakket dat zich richt op versnelling van de herstructurering in de steden. Naast generieke maatregelen die gelden voor het gehele stedelijke gebied in Nederland, is een aantal specifieke maatregelen in het leven geroepen dat gericht is op een selectieve groep wijken. Het gaat om 56 prioriteitswijken die de komende jaren extra aandacht krijgen bij de stedelijke vernieuwing. De wijken zijn voorgedragen door de dertig grootste gemeenten (de G30). Met het voordragen van wijken voor de prioritaire wijkaanpak verplichten deze gemeenten zich tot het maken van concrete, meetbare prestatieafspraken, gericht op een snel resultaat. In het algemeen betreft het afspraken tussen gemeenten en corporaties. Daarbij geven zij aan welke faciliteiten zij van VROM nodig hebben om het tempo in de stedelijke vernieuwing te kunnen verhogen.</p> <p>Deze wijken zijn voorgedragen door de G30-gemeenten in overleg met lokale partijen (voornamelijk de corporaties). Het belangrijkste criterium was de ernst en cumulatie van de maatschappelijke problemen in samenhang met de herstructureringsopgave. Het gaat om probleemwijken met in ieder geval sociale problemen en problemen met de gebouwde omgeving, dan wel wijken waarin dergelijke problemen - zonder gerichte ingrepen - op korte termijn dreigen te ontstaan.</p> <p>Specifieke faciliteiten die voor de 56 wijken gelden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • impulsteams; • impulsbudget (tijdelijke subsidieregeling, voor 2006 is circa 35 miljoen euro beschikbaar); • afsprakenkader kostenverdeling stedelijke vernieuwing; • matching; • herstructureringszones; • innovatie Programma Stedelijke Vernieuwing; • kennisoverdracht.

	<p>Onze Buurt Aan Zet (OBAZ) Onze Buurt aan Zet is een programma dat voortkomt uit het grotestedenbeleid. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ondersteunde van 2001 tot en met 2004 40 projecten in bepaalde wijken van de 30 grote steden om de leefbaarheid, sociale cohesie en veiligheid in de wijk te verbeteren.</p> <p>Voorbeeld: De Arnhemse wijk Klarendal is een aandachtswijk met drugsoverlast, illegale prostitutie en veel onvrede. Politie en buurtbewoners bestrijden inmiddels samen de overlast.</p> <p>Na vele gesprekken en een bestuursconferentie is gekozen voor een verdeling in 3 fasen: 'doen wat kan', 'ontwikkel wat moet' en 'de toekomst' op de volgende terreinen: woonomgeving, openbare ruimte, jongerenbeleid, onderwijs, samenleven in de wijk, veilig in de wijk en gezond. Er is veel aandacht geweest voor het proces en communicatie met burgers. Resultaten:</p> <ul style="list-style-type: none">• bewoners hebben meer vertrouwen door de vorderingen met betrekking tot veiligheid in de wijk Klarendal.• projecten moeten ook op kleine schaal plaatsvinden, terug naar het niveau van de straat. Hierin slagen maakt de kans groter dat bewoners meedoen en mee blijven doen. Bewoners moeten meedoen in de fase van ideeënontwikkeling. Projecten moeten gebaseerd zijn op ideeën/wensen van bewoners.• gemeentelijke diensten en participerende instellingen moeten tijdens het OBAZ-traject (Onze Buurt Aan Zet) de eigen reguliere inzet aanpassen en ontwikkelen om te voorkomen dat na afloop van het programma OBAZ iedereen op oude voet verder gaat met als gevolg dat de situatie weer terugzakt.• er is een goede wijkkrant. De bewoners zijn betrokken bij de redactie;• er is een goede wijkwinkel. In de wijkwinkel van Klarendal kunnen bewoners terecht met vragen, ideeën en klachten die te maken hebben met de leefbaarheid in de wijk.
--	---

Omgevingsanalyse	<p>Den Haag 'hotspots' Verspreid over de stad zijn 26 hotspots aangewezen. Deze zijn bijna allemaal gelegen in de 25 minst veilige wijken van Den Haag. De gemeente wijst hotspots aan op basis van reacties en klachten van omwonenden en politiecijfers over aangiften van misdrijven en aanhoudingen. Pleinen en straten kunnen hotspot zijn, maar ook plantsoenen, parken en winkelgebieden.</p> <p>Van de hotspots aanpak in Den Haag bestaat een zeer uitgebreide periodieke rapportage (2005). De periode januari t.m oktober 2003 kan worden beschouwd als nulmeting van het aantal aangiften. Voor het aantal meldingen geldt dat de periode januari t.m oktober 2004 als nulmeting. Voor 11 hotspots geldt een aanzienlijke afname van het saldo meldingen en aangiften. Op 2 hotspots is dat saldo gelijk gebleven en op 7 hotspots is er sprake van toename. Deze toename is veelal goed verklaarbaar en wordt ondermeer veroorzaakt door betere registratiemethoden en het aanmoedigen van bewoners en/of winkeliers om meer meldingen en aangiften te doen. Geen enkele van de twintig Haagse hotspots kan definitief van de lijst worden afgevoerd.</p> <p>De vijfde rapportage beslaat de periode mei tot en met december 2005. In september 2003 is de gemeente samen met politie, maatschappelijke organisaties, ondernemers en bewoners begonnen met de aanpak van (toen nog) toen 27 onveilige plekken. Het doel is de veiligheid op deze plekken structureel te verbeteren.</p> <p>Amsterdam Veiligheidsplan (o.a. Noordelijke Burgwallen) De gebiedsaanpak in Amsterdam is opgenomen in het Veiligheidsplan (2003). De gebiedsaanpak richt zich op locaties die onder druk staan door een hoge mate van criminaliteit en overlast. De basis van de gebiedsgerichte aanpak is dat het een integrale aanpak betreft van gemeentelijke diensten en partners zoals de politie en de NS. Veiligheid en leefbaarheid kunnen bij deze aanpak niet los van elkaar gezien worden. Activiteiten worden onderverdeeld onder de noemers: schoon, heel, veilig en prettig. Het veiligheidsplan kent naast de peiler gebiedsaanpak ook de peiler doelgroepenaanpak. Het kennen en het volgen van specifieke doelgroepen is van belang om zogenaamde spreidingseffecten te voorkomen en te verhelpen. De werkwijze is als volgt:</p> <p>fase 1: verzamelen van relevante informatie en analyse van de informatie fase 2 afstemming van maatregelen en werkwijze fase 3 maatwerk: meest relevante partij voert de regie fase 4 gezamenlijk plan van aanpak. Alle partijen worden hierbij betrokken. fase 5 uitvoering plan van aanpak fase 6 evaluatie en monitoring⁶</p>
------------------	--

⁶ Om rapportage op buurtcombinatieniveau mogelijk te maken, dient de steekproef van de Monitor Leefbaarheid en Veiligheid opgehoogd te worden van 4.700 ondervraagden in de 2 jaar naar ruim 7.000 ondervraagden per jaar. Voorts wordt de ontwikkeling van een Amsterdamse wijkveiligheidsmeting in gang gezet, zodat de afspraak in het Bestuursakkoord Stad en stadsdelen (een geldige meting op het gebied van wijkveiligheid) gerealiseerd wordt. Verwachting is dat de Amsterdamse wijkveiligheidsmeting voor een deel gestoeld zal zijn op de methodiek van de Rotterdamse veiligheidsindex⁶. Een verschil zal zijn dat in de Amsterdamse variant onderscheid gemaakt zal worden tussen de objectieve en subjectieve veiligheid. Dit in tegenstelling tot de Rotterdamse index.

	<p>De keuze van de gebieden gebeurt op basis van:</p> <ul style="list-style-type: none">• het aantal delicten• subjectieve veiligheid• leefbaarheid <p>Rotterdam, 'crisisinterventie': de aanpak Lion King</p> <p>De aanpak Lion King is een intensieve, gebiedsgerichte en integrale aanpak van de jeugdproblematiek in Schiebroek Zuid, subbuurt 7. De aanpak is erop gericht om excessieve problematiek in een bepaald gebied terug te brengen tot beheersbare proporties. De aanpak berust op 8 pijlers. De kracht van de aanpak is de inzet van, en de afstemming tussen de 8 pijlers en de focus op een relatief klein gebied. Hierdoor is met een redelijk beperkt aantal mensen de aanpak te realiseren. Bij de keuze van de 8 pijlers is gezocht naar een mix van maatregelen die</p> <ul style="list-style-type: none">• op de korte termijn en lange termijn de problematiek terugdringt en beheersbaar maakt;• zich richt op zowel preventie, repressie als nazorg;• zich richt op zowel toezicht & handhaving, schoon & heel en sociale en fysieke investeringen. <p>De 8 pijlers:</p> <ol style="list-style-type: none">1 interventieteam (zowel korte als lange termijn; repressie en nazorg; sociaal en fysiek investeren en handhaving)2 PGA-jongeren (Persoonsgerichte Aanpak): zowel korte als lange termijn; repressie en nazorg; handhaving en sociaal investeren door Persoonsgerichte Aanpak.3 toezichtmodel (zowel korte als lange termijn; repressief en preventief, handhaving)4 mensen maken de Stad⁷ (lange termijn; preventie; sociaal investeren)5 regulering Woningtoewijzing (lange termijn; preventie; sociaal investeren)6 groepsaanpak (lange termijn; preventief en repressief; sociaal investeren)7 jongerenwerk (lange termijn; preventief en nazorg; sociaal investeren)8 communicatie / Participatie bewoners (korte en lange termijn; preventief; sociaal investeren) <p>Het project kent een werkgroep en een regiegroep en er is een externe projectleider aangetrokken. Na februari 2005 is de aanpak Lion King overgedragen aan het betreffende stadsdeel, voortgang zal driemaandelijks aan de orde blijven komen in de stuurgroep Veilig van de Gemeente Rotterdam. De evaluatie biedt een duidelijke fasering van opzetten en implementeren van het project.</p> <p>Te behalen resultaten (2004); overlast van jongeren op straat 90% minder en beter beheersbaar en 50-75% van de jongeren moet in een hulpverleningstraject zitten, Het eerste doel kan niet worden onderschreven met politiecijfers. Het sfeerbeeld op straat is bijzonder rustig. De tweede doelstelling is behaald: 87% van de jongeren zit in een traject (februari 2005).</p> <p>Positief: goede samenhang in verschillende maatregelen en goede samenwerkingsrelatie tussen gemeente en politie</p>
--	--

⁷ Het programma Mensen Maken de Stad (MMS) is een effectief programma om actief burgerschap en collectieve zelfredzaamheid van burgers op straatniveau te stimuleren, doordat het direct aansluit bij de belevingswereld van bewoners. Versterken van de sociale cohesie in de straat, zowel tussen burens met verschillende etnische achtergronden als tussen verschillende generaties.

	<p>Positief: inzet stadsmariniers (coördinerende krachten in het veld)</p> <p>Negatief: het is maar de vraag of een (redelijk) veilige gemeente is toegerust qua capaciteit, middelen en ambtelijke organisatie om ernstige problematiek aan te pakken. Minpunt: inzet stadsmariniers is tijdelijk.</p> <p>Utrecht Veilig!</p> <p>Het project Utrecht Veilig is gestart in 2004 op initiatief van gemeente, politie en openbaar ministerie met als doel de veiligheid in Utrecht te vergroten. Uit de cijfers en evaluatie van het project blijkt dat extra inzet van menskracht en geld in de urgentiegebieden Kanaleneiland Noord en Nieuw Hoograven heeft geresulteerd in afname van de criminaliteit en verbetering van de veiligheidssituatie in deze buurten. De aanpak is gebieds- en dadergericht. De daderaanpak is vooral gericht op veelplegers. De gebiedsgerichte aanpak betekent: extra maatregelen nemen in gebieden waar de criminaliteit en onveiligheid het grootst is. Voor het Plan van Aanpak is met name het gebiedsgerichte deel van de aanpak van belang. Van een deel van het project is een rapportage verschenen: 'Voortgangsrapportage Veiligheid en leefbaarheid Stationsgebied' (september 2004). Daarin blijkt dat de objectieve veiligheid sterk is toegenomen en dat ook het gevoel van veiligheid is verbeterd.</p> <p>Maatregelen (onder andere):</p> <ul style="list-style-type: none">• toezicht in de buurt is geïntensiveerd;• vrijetijdsbestedingsmogelijkheden zijn uitgebreid;• extra politie inzet;• snellere afstemmingsmogelijkheid tussen OM en politie;• inzet Campagne over Utrecht Veilig: oproep aan bewoners om mee te werken aan de veiligheid. Middelen: busreclame, advertentiezuilen, posters en ansichtkaarten en T-shirts. <p>Effecten:</p> <ul style="list-style-type: none">• aantal aangiften is afgenomen• het aantal incidenten waarbij de politie in actie moest komen liep terug• de harde-kern-jongeren veroorzaken minder criminaliteit en overlast doordat zij vaker en langer van de straat gehaald worden• rustiger, schoner geworden en minder verpauperd veiliger uitstraling• er is voor alle jongeren meer te doen in de wijk;• een van de jongeren is zelf actief geworden om zich in te zetten voor hun leeftijdsgenoten
--	---

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur	<p>Literatuur 'best practice' Braga, A. et al. (1999) <i>Problem-oriented policing in violent crime places: a randomized controlled experiment</i>. In: <i>Criminology</i>, vol.37, nr. 3</p> <p>Literatuur overig: Vijfde hotspotrapportage (2005) www.denhaag.nl, zoeken via <i>hotspots</i> onder actuele thema's</p> <p>Plan van aanpak Noordelijke Burgwallen (Amsterdam), via www.centrum.amsterdam.nl</p> <p>Veiligheidsplan Amsterdam (2003) Directie Openbare Orde en Veiligheid, Amsterdam. www.eenveiligamsterdam.nl</p> <p>Van Utrecht Veilig zijn tussenrapportages bekend, geen eindrapportage. uuwww.utrechtwonen.nl, dossier veiligheid www.utrecht.nl, Utrecht Veilig</p> <p>Projectplan en evaluatie Lion King (Rotterdam), Directie Veilig Joanna Nooijens, 0104179306 http://www.rotterdamveilig.nl</p>
Contacten/ licenties	Onze Buurt aan Zet www.onzebuurtaanzet.nl
Verkrijgbaarheid materialen	www.hetkenniscentrum.nl , dossiers/veiligheid/ preventie/preventiealgemeen www.hetccv.nl

2.2.1 HOOG CATHERIJNE
Aanpak veiligheid en leefbaarheid
(Utrecht, Nederland)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Openbaar vervoer
Typering project	Best practice uit rapport 'A review of good practices in preventing the various types of violence in the European Union' Kent University (www.eucpn.org)
Korte omschrijving	Met hard en sociaal beleid en intensieve publiek-private samenwerking veiligheid, leefbaarheid en leefomstandigheden van verslaafden verbeteren in een stationsgebied met winkels, kantoren, woonfunctie en evenementencentrum. Daarnaast is overlast door jongeren teruggedrongen en zijn maatregelen genomen met betrekking tot calamiteiten en terreurdreiging.
Probleem-, /risicoanalyse	<ul style="list-style-type: none"> • hinder, overlast en criminaliteit door verslaafden en daklozen (criminaliteit, geweld, overlast vervuiling en voor verslaafden mensonterende leefomstandigheden). Vooral in een in pandige exploitatiestraat, in de volksmond ' junkentunnel', met ruim 400 verslaafden, dealers en helers. • overlast door Marokkaanse jongeren, vooral rond Islamitische feestdagen. • dreiging van calamiteiten, bommeldingen en terrorisme. <p><i>Subproblematiek</i> Zeer negatieve beeldvorming van het winkelcentrum, het station en hele stad. Forse economische schade door wegblijven van toeristen en winkelend publiek.</p> <p><i>Type daders en manier van opereren</i> Verslaafden, daklozen, psychiatrisch patiënten, dealers, helers, Marokkaanse jongeren. Verslaafden hangen in grote groepen rond en slapen, schreeuwen, , helen, bedelen, dealen en er is diefstal, geweld en openlijk drugsgebruik. Marokkaanse jongeren hangen hinderlijk rond, intimideren en plegen diefstal.</p> <p><i>Slachtoffers</i> Bewoners, werknemers, winkeliers, kantoren, reizigers, winkelend en uitgaand publiek en passanten, verslaafden (onderling geweld).</p> <p><i>Oorzaken van het probleem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • de stedenbouwkundige inrichting (hokjes, gaatjes en geen functies op maaiveld) • de versleten toestand van de openbare ruimte, achterstallig onderhoud • comfort van de omgeving (overdekt, warm, economische activiteit) • aanwezigheid van daklozen en verslaafden • ontbreken van (24-uurs) zorg en opvang • onvoldoende samenwerking tussen publieke en private partijen t.a.v. beheer en toezicht.

Doelen aanpak	<ul style="list-style-type: none"> • terugdringen feitelijke en beleefde criminaliteit en overlast • verbeteren leefomstandigheden verslaafden • voorkomen en adequaat bestrijden van rampen en calamiteiten • bevorderen van publiek-private samenwerking (PPS) • aanbevelingen doen t.b.v. de herontwikkeling van het Stationsgebied
Doelgroep(en)	<p>Daders: verslaafden, dealers, helers, Marokkaanse jongeren Slachtoffers: maatregelen voor en door bewoners, ondernemers en reizigers Daarnaast richt het project zich ook op specifieke delicten, objecten en locaties: de aanpak van beheer en bouwkundige situatie van het station, het winkelcentrum en de omgeving.</p>
Context	<p>In het gebied bestond veel criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens. Ook was de situatie van verslaafden mensonterend en ontstond er een negatieve beeldvorming van het gebied. Ter beeldvorming informatie over de best practice Hoog Catharijne en Stationsgebied Utrecht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 400 dakloze harddrugs verslaafden; • 6.600 aangiften van diefstal, 400 aangiften geweld; • 50% van de passanten voelt zich onveilig, 60% ziet zwerfgedrag, 25% wordt lastig gevallen; • verslaafden leefden onder zeer erbarmelijke omstandigheden; • geschatte 'maatschappelijke' schade door verslaafden voor vooral politie en verzekeringen: 500 miljoen euro per jaar. • zeer negatieve beeldvorming van het gebied met als gevolg economische schade door wegblijven toeristen en winkelend publiek. • toenemende overlast door Marokkaanse jongeren • toenemende dreiging door calamiteiten, bommeldingen en terrorisme.
Soort evaluatie	Effect- en procesevaluatie
Concrete resultaten evaluatie	<p>Criminaliteit en overlast zijn gehalveerd, geweld en agressie gedaald met 14% en de veiligheidsbeleving van passanten, bewoners en werknemers is in vier jaar tijd 27 % gestegen. Enorme verbetering van de leefomstandigheden van de groep zwerfers en verslaafden.</p>
Beoogde effecten	<p>De doelstellingen (veiligheid, leefbaarheid, leefomstandigheden) zijn gerealiseerd. Extra resultaat: samenwerking op andere terreinen, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rampenbestrijding stationsgebied (vastleggen organisatie, communicatie en aanpak door hulpdiensten, gemeente, private partijen, NS en busbedrijven in Rampenbestrijdingsplan Stationsgebied en • aanpak overlast jongeren (door politie, winkeliers, jongerenwerk, NS, ondernemers, buurtvaders)

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Situationele preventie
Uitgangspunten/ visie	De partijen pakken de veiligheidsproblemen <i>samen</i> op maar met eigen verantwoordelijkheden.
Wetenschappelijke onderbouwing	Met onder meer politiecijfers over aangiftes, geschatte maatschappelijke schade en onveiligheidsgevoelens uit de voortgangsrapportage Veiligheid en leefbaarheid Stationsgebied, d.d 2005 van de gemeente Utrecht is het project wetenschappelijk onderbouwd.
Methodiek/ mechanisme	Diverse publieke en private partijen hebben maatregelen genomen die hebben geleid tot een aanzienlijke verbetering van veiligheid en leefbaarheid. De kracht van het project zit in het samengaan van preventie, zorg en politieoptreden. Onder de regie van de gemeente vindt intensieve publiek-private samenwerking plaats.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	Het project start met een intentieverklaring van betrokken partijen. Successievelijk worden maatregelen uitgevoerd.
Activiteiten en werkvormen	<p>In het stationsgebied zijn op het vlak van zorg & opvang, toezicht & handhaving en inrichting, beheer & onderhoud vele maatregelen genomen om de veiligheid en leefbaarheid in het stationsgebied en de leefomstandigheden van verslaafden te verbeteren. Publieke en private partijen werken daarbij, onder regie van de gemeente, intensief samen. Hieronder staat een selectie van de belangrijkste maatregelen.</p> <p><i>Zorg en opvang</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Drie gebruiksruidtes geopend in het gebied. Tussen 7.00 en 23.00 uur gaf dat de dakloze verslaafden in het stationsgebied een veilige plaats om te verblijven en drugs te gebruiken. • Later zijn de gebruiksruidtes omgevormd tot zorgcentra en zijn ze 24 uur per dag geopend voor 350 dakloze verslaafden met een pas voor de zorgcentra. • In de zorgcentra krijgt deze groep sociaal-medische en verslavingszorg, is er toeleiding naar zorg en hulpverlening en zijn er ruidtes waar drugs kunnen worden gebruikt. Daarnaast zijn er sanitaire en maaltijdvoorzieningen, medische zorg en kledingomruil. • Het inloopcentrum is verbouwd. Daar is nu, net als in de overige zorgcentra, een gebruiksruidte en ook deze is alleen toegankelijk voor pasjeshouders. Met de realisatie van de zorgcentra is de tijdelijke gebruiksruidte elders gesloten. • Verslaafden van buiten de stad en verslaafden zonder pas worden teruggeleid naar het oorspronkelijke zorgnetwerk; sommigen worden in afwachting hiervan tijdelijk in de zorgcentra opgevangen. • Het zorgcoördinatieteam, veldwerkers en 'zorgmakelaars' zoeken door de hele stad de verslaafden op die nog niet naar de voorzieningen gaan, die hulp nodig hebben of waarvan overlast wordt ervaren. Ze zorgen voor toeleiding naar zorg en opvang. • In het gebied wordt onder medisch toezicht ter plekke heroïne verstrekt (één van de zes projecten in Nederland). • In diverse wijken wordt een zevental 24-uurs woonvoorzieningen voor verslaafden (hostels) gerealiseerd. • Met de omliggende wijken zijn afspraken gemaakt en maatregelen genomen om verspreiding van verslaafden naar omliggende wijken te voorkomen en tegen te gaan, waaronder toezicht, aanspreken, signaleren, analyseren en toeleiding naar zorg en opvang. <p><i>Preventie, toezicht en handhaving</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De inpandige expeditiestraat is gesloten. • Overnachten in het winkelcentrum en in het station wordt niet meer gedoogd. • Er is een strikt handhavingsbeleid tegen dealen, helen, rondhangen in en rond het winkelcentrum, stationsgebied en rond de zorgcentra. Later is toezicht geïntensiveerd in de nacht (i.v.m. overlast verslaafden) en op zaterdag en koopzondagen en -avonden (i.v.m. overlast jongeren). Naast een apart politieteam voor het winkelcentrum is een apart drugsteam uitgebreid met een 2^e drugsteam. Er is een intensieve samenwerking tussen de diverse organisaties van toezichthouders. • Rond het winkelcentrum surveilleren 4 agenten op de fiets, waardoor ze zichtbaarder zijn en de politie nog sneller kan reageren. • De aanpak 'Veelplegers' en 'Versnelde Afhandeling Kantonrechter' is operationeel.

	<p>Notoire overlastveroorzakers krijgen een verblijfsontzegging voor het stationsgebied voor een week en bij herhaling voor een maand. Veelplegers worden versneld (2 maanden i.p.v. 2,5 jaar) voor de kantonrechter gebracht. Het openbaar ministerie eist niet langer geldboetes maar celstraffen. Deze eis wordt door de Kantonrechters opgevolgd. Veroordeelde veelplegers worden vrijwel direct vastgezet.</p> <ul style="list-style-type: none">• Met de projecten 'Geïntegreerde Aanpak Verslaafden en Overlast' (GAVO), 'Strafrechtelijke Opvang Verslaafden' (SOV) en 'Grip!' worden (verslaafde) veelplegers deels van straat gehaald en begeleid waardoor het door hen gepleegde aantal misdrijven met 60 tot 70% is teruggebracht.• Door de vestiging van bepaalde winkels en uitgaansgelegenheden is de attractiviteit in het gebied sterk verbeterd.• Het cameratoezicht in de binnenstad is uitgebreid met straten rondom het winkelcentrum.• Er is gestart met een project Samen Veilig Ondernemen, waar ondernemers beter samenwerken en preventieve maatregelen nemen zodat overlast en criminaliteit wordt voorkomen.• Door een 'winkel adoptie plan' onderhoudt de politie structureel contact met de individuele ondernemers.• De publiek-private samenwerking bij calamiteiten is verbeterd, het Rampenbestrijdingsplan is in ver gevorderd stadium.• De toegankelijkheid tot de parkeergarages is beperkt en is alleen nog mogelijk met een parkeerkaartje. Toezicht in de parkeergarages is met 24 uur cameratoezicht en frequente surveillances verbeterd.• De aanpak van overlast van jongeren is gestart met intensivering van toezicht en strikte handhaving door politie en vervolging. Preventie in winkels en samen veilig ondernemen station en winkelcentrum wordt uitgebreid. De inzet van een jongerenwerker en toeleiding naar jeugdhulpverlening is gestart. <p><i>Inrichting, beheer en onderhoud</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Een aantal straten en pleinen, vooral langs looproutes, zijn opgeknapt.• De ingangen tot het winkelcentrum en een centrale looproute zijn opgeknapt, vrijwel alle roltrappen zijn vervangen.• Het busstation is opgeknapt en heeft een ware metamorfose ondergaan. De beherende partijen hebben afspraken gemaakt over het schoon en heel houden na de opknopbeurt.• De publieke en private openbare ruimte wordt intensief gereinigd. Naast dagelijkse reguliere schoonmaakrondes lost de Stationsploeg (flexibel team voor reiniging en herstel) aanvullend de kleine zaken snel op die erg zichtbaar of hinderlijk zijn. Bijvoorbeeld het verwijderen van zwerfvuil, uitwerpselen, fietswrakken en -sloten, het leggen van ontbrekende tegels, paaltjes recht zetten, etc. Daarnaast worden dagelijks 20 daklozen in en rond het stationsgebied ingezet op schoonmaakwerkzaamheden (het zogenaamde Klien-team).• Succesvol is de gezamenlijke aanpak van vervuiling bij grote evenementen in het evenementencentrum. Uitdelen van folders en ander materiaal wordt voorkomen en er wordt tussentijds en na afloop onmiddellijk geveegd bij het evenementencentrum en in de directe omgeving. De kosten zijn voor rekening van organisator en vervuiler.• Er worden toezichthouders ingezet voor het fietsparkeren. Zij houden toezicht, spreken fietsers op de regels aan, zij schrikken fietsendieven af en zij zorgen i.s.m. de stationsploeg dat fietswrakken wekelijks en onveilig gestalde fietsen dagelijks worden verwijderd. Het aantal fietsparkeerplaatsen is uitgebreid. Er is gestart met het verwijderen van te lang gestalde fietsen. Het verwijderen van buiten de rekken gestalde fietsen is een volgende stap.
--	--

Begeleiding/ training	Niet bekend.
Kwaliteitsbewa- king, proces-, en productevaluatie	Door middel van (jaarlijkse) evaluatie.
Betrokken partijen	<p>Alle partijen hebben in beginsel hun verantwoordelijkheden en taken behouden: private partijen zorgen voor beheer en toezicht private ruimten; driehoek voor openbare orde en vervolging; zorgpartners voor zorg, opvang en toeleiding van verslaafden; gemeente voor beheer en onderhoud. De noodzakelijke kennis is overwegend uit de samenwerkende organisaties afkomstig. Per maatregel zijn de betrokken partners bijeen gebracht. In ad hoc projectgroepen werden problemen geanalyseerd, waarna uitvoeringsgerichte maatregelen werden voorbereid.</p> <p>De regierol wordt door de gemeente verzorgd: door gebiedsmanager stationsgebied en bestuurlijk door de Burgermeester. De gebiedsmanager legt op alle niveaus aan de partners voorstellen, voortgangsrapportages en knelpunten voor. Ieder kwartaal is een managementoverleg waarin alle maatregelen worden vastgesteld. Op cruciale momenten is (ad hoc) bestuurlijk overleg georganiseerd voor besluitvorming over omvangrijke maatregelen en voor het bespreken van knelpunten waarop een 'doorbraak' nodig was. Maandelijks werd in een veiligheidsoverleg de uitvoering gevolgd en de aanpak bijgesteld. Met begrip voor elkaars mogelijkheden en afzonderlijke prioriteiten werd tot een 'eenduidige visie en uitvoering' gekomen.</p>

Specifieke randvoorwaarden en eisen	
Draagvlak/ ondersteuning	Alle betrokken partijen moeten achter het project staan en bereid zijn tot grote inzet.
Tijdspad invoering	<p>1^e jaar: intentieverklaring, veiligheidseffectrapportage en start project. Sluiten expeditiestraat ('junkentunnel').</p> <p>2^e jaar: zero tolerance drugshandel en -gebruik, overlast, invoering gebiedsverbod.</p> <p>3^e jaar: eerste verslaafden versneld voor rechter en direct vastgezet. Start cameratoezicht. Start toeleiding verslaafden naar zorgcentra door politie en zorg. Opknappen pleinen, hoofdroutes en ingangen. Informeel werkbezoek vooraanstaand persoon (koningin en/of minister).</p> <p>4^e jaar: zorgcentra 24 uur open; overnachten in winkelcentrum niet meer gedoogd. Inzet jongerenwerkers en Marokkaanse buurtvaders. Opknappen busstation. Vaststellen rampenbestrijdingsplan.</p> <p>5^e jaar: ondertekening toezichtarrangement. Beëindiging project en continuering van aanpak in reguliere organisatie.</p>
Kosten	<p>Alle partijen betalen hun eigen projectkosten en de daaruit voortvloeiende maatregelen. Sommige partijen kunnen investeren in extra beheer en toezicht en stellen ruimten beschikbaar; bijvoorbeeld NS en ondernemers. Herinrichting van bijvoorbeeld de busstations wordt door de verantwoordelijke partij bekostigd. Een verzekeraar kan worden gewonnen voor de financiering van de zorg aan verslaafden; de gemeente draagt de kosten voor de gebiedsmanager, het cameratoezicht in openbaar gebied, de zorgcentra en het opknappen van de openbare ruimte.</p> <p>Onbekend is hoeveel budget er met de respectievelijke activiteiten is gemoeid.</p>
Faciliteiten/ materialen	De faciliteiten en materialen zijn uiteenlopend en maken deel uit van de veelvoudige onderdelen van het hele project.
Licentie programma	Er is geen licentie voor dit programma.
Vereiste ervaring	De regie moet in handen van een ervaren gebiedsmanager liggen.
Andere specifieke randvoorwaarden	<p>Partners hebben de intentie om samen te werken.</p> <p>De doelstelling van het project is onderdeel van een masterplan.</p> <p>Beheerders en veiligheidsdeskundigen zijn intensief betrokken bij de planvorming van het gebied.</p>

Succes- en faalfactoren	
Succesfactoren	Start met een gezamenlijke veiligheidseffectrapportage, betrek alle partners, zorg voor een (gemeentelijke) regisseur.
Faalfactoren	Te lang blijven hangen in analyses (pak intussen aan wat al kan).

Invoering/ uitvoering in Nederland	
Welke stappen zijn in Nederland al gezet	Deze best practice is van origine Nederlands. In verschillende andere Nederlandse stationsgebieden is weliswaar een vergelijkbare aanpak, bijvoorbeeld een convenant tussen spoorwegen, gemeente, politie en justitie; echter zo breed als in Utrecht is de samenwerking nog nergens in Nederland.
Welke stappen moeten nog gezet worden?	<ul style="list-style-type: none">• Meer bekendheid geven aan de Utrechtse werkwijze en resultaten.• Stationsgebieden selecteren waar deze aanpak effectief kan zijn.• Een wegwijzer met maatregelen en evaluatiemethode opstellen en verstrekken aan de trekkers op de betreffende lokaties.
Soortgelijke werkwijzen	Veiligheidsarrangement (soms ook Handhavingsconvenant genoemd) bij verschillende andere stationsgebieden o.a. Rotterdam Centraal, Heerlen.
Omgevingsanalyse	Het project 'aanpak veiligheid en leefbaarheid' is zeer complex door de unieke samenstelling van samenwerkingspartners. Geen ander stationsgebied in Nederland kent deze aanpak.

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur best practice	<p>Beheer en Veiligheid. Aanpak Stationsgebied Utrecht. Gemeente Utrecht (2004). Auteur: E. van den Boogaard</p> <p>Voortgangsrapportage Veiligheid en leefbaarheid Stationsgebied 2005. Aanpak Stationsgebied Utrecht. Utrecht Veilig! Dat doen we samen. (2005). Auteur: E. van den Boogaard</p> <p>Huidig contactpersoon: gemeente Utrecht, Wijkbureau Binnenstad, de heer L. Eerden. Tel 030 2869860. Email: l.eerden@utrecht.nl</p> <p>Website: www.utrecht.nl. Kies dan achtereenvolgens: wonen en bouwen/ aanpak stationsgebied/ aanpak/ documenten</p>

2.3.1 HELDEN ROND DE VELDEN

(Leeuwarden, Nederland)

Doelen/ doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Sport
Typering project	Best practice uit rapport 'A review of good practices in preventing the various types of violence in the European Union' Kent University (www.eucpn.org)
Korte omschrijving	Het sociaal preventief supportersbeleid: 'Helden rond de velden' is ontwikkeld rondom BVO (Betaald Voetbal Organisatie) Cambuur-Leeuwarden. Het betreft een integraal preventieproject met als doel om (potentiële) risicosupporters bewust te maken van de gevolgen van criminaliteit. In 1999 hebben BVO Cambuur-Leeuwarden, de politie Midden-Friesland en de gemeente Leeuwarden besloten tot samenwerking en in 2000 is het project van start gegaan. Organisatie en uitvoering ligt in handen van het Buro, dat gespecialiseerd is in de intensieve trajectbegeleiding van probleemjongeren.
Probleem-/,/risicoanalyse	<p>Supportersprojecten worden ingezet als de BVO te maken heeft met aanzienlijke groepen problematische supporters waarvan eventueel een gedeelte tot de harde kern behoort. Met andere woorden wanneer er maatregelen noodzakelijk zijn om het betaald voetbal leuk te houden. Een repressieve aanpak alleen blijkt niet voldoende.</p> <p>Een supportersproject en bijbehorend publieksbeleid is wenselijk wanneer de BVO haar bezoekersaantallen omhoog willen brengen en de betrokkenheid van het eigen publiek en het publiek van de bezoekende vereniging wil vergoten.</p>
Doelen aanpak	<p>Het project is gericht op het terugdringen c.q. beheersbaar maken en houden van het voetbalvandalisme en van andere voetbalcriminaliteit. Het project kent meerdere deelprojecten met elk een eigen subdoelstelling, dit om tegemoet te komen aan de diversiteit van doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • versterking van de positieve binding van vooral jonge supporters met de club door middel van activiteiten door en voor supporters; • verbetering van maatschappelijke contacten, sociale vaardigheden en soms ook de leefsituatie van jongeren die tot de doelgroep van de risicosupporters of harde kern behoren; • creëren van een publieksvriendelijke voetbalomgeving
Doelgroep(en)	<p>Doelgroep van het preventieve supportersprojecten zijn met name jongeren in de leeftijd tussen 12 en 18 jaar, ook 'oudere jongeren' tot 35 jaar worden betrokken bij de projecten. Het project is onderverdeeld in verschillende sporen</p> <ul style="list-style-type: none"> • spoor 1 Versterking jeugdbeleid. Gericht op hoogste groepen van het primair onderwijs. • spoor 2 Herkennen en herkend worden. Gericht op jongeren tussen de 12 en 23 jaar. • spoor 3 Een vriendelijke en veilige omgeving. Voormalige plegers van supportersgeweld (tot ca. 35 jaar) worden actief in de club als mentor van de jeugd.

	<p>De deelnemers hebben een (over het algemeen laag) opleidingsniveau LBO tot HAVO (enkele uitschieter naar boven). In Emmen (project: "voetbal de sociale motor") zijn ook de doelgroepen onder het niveau van het LBO bereikt. Dit zijn de zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK) en de zeer moeilijk lerend kinderen (ZMLK). Voorwaarde is wel dat deze groepen een andere begeleiding vereisen dan de doelgroep LBO tot HAVO. Voor het creëren van de juiste maatregelen voor de juiste categorie jongeren worden de risicogroepen nader gespecificeerd:</p> <p><i>hooligans</i> Dat deel van de groep dat de gewelddadige confrontatie zoekt of regisseert doet dit om een imago te creëren dat de doordeweekse werkelijkheid compenseert (werkeloosheid, laag opleidingsniveau etcetera). Aanbieden van alternatieve activiteiten helpt hen een zinvolle invulling aan hun leven te geven.</p> <p><i>meelopers</i> Dat deel van de groep dat de confrontatie aangaat maar geen initiatiefnemer is doet dit ook vanwege imago en territorium. Men kan voorkomen dat zij tot de eerstgenoemde groep gaan behoren door het bieden van alternatieven, aantasten van de leiderschapspositie van hooligans en voorlichting over racisme en intolerantie.</p> <p><i>de grote steungroep</i> Een groep fanatieke supporters die zich aangetrokken voelt tot groep 1 en groep 2 vanwege suprematie. Zij willen graag bij de winnaars horen. Een groepsaanpak gericht op sfeerverbetering en een goede organisatie kan voorkomen dat deze groep tot problemen leidt. Vereiste is dat de groep een zelfstandige positie naast de hooligans heeft.</p>
Context	Betaald Voetbal Organisaties uit eerste en eredivisie.
Soort evaluatie	Effectevaluatie
Concrete resultaten evaluatie	<ul style="list-style-type: none"> • vermindering van verbaal geweld. • positieve verandering supportersgedrag • afname voetbalvandalisme in het stadion • afname voetbalvandalisme buiten het stadion • gelijk blijven/ afname hooligans rond het stadion • afname vandalisme bij uitwedstrijden • aanwezigheid politie ongewijzigd • aantal probleemsupporters is ongewijzigd • toename betrokkenheid van 'probleem' supporters bij de BVO • alcohol en drugsmisbruik ongewijzigd
Beoogde effecten	<p>Door het realiseren van een goed publieksbeleid, wordt de binding tussen club en publiek vergroot en de behoefte van de jeugd om zich negatief te uiten verkleind.</p> <p>Toename van betrokkenheid van 'lastige' supporters bij de BVO zal leiden tot meetbare resultaten, zoals afname van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voetbalvandalisme binnen het stadion; • voetbalvandalisme buiten het stadion; • het aantal relschoppers rondom het voetbalgebeuren; • het verbaal geweld;

	<ul style="list-style-type: none">• het aantal nieuwe stadionverboden;• het aantal strafbare feiten;• politie-inzet in uren;• het aantal stadionverboden;• het aantal geweldplegingen en strafbare feiten;• het aantal risicowedstrijden per seizoen;• alcohol- en drugsgebruik. <p>En een <i>toename</i> van de hoeveelheid deelnemers aan het project.</p>
--	--

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Intensieve trajectbegeleiding van risicojongeren
Uitgangspunten/ visie	Sociaal preventief supportersbeleid wordt opgezet vanuit de gedachte dat: <ul style="list-style-type: none"> • de aanspreekbaarheid op negatieve gedragingen van de doelgroep kan worden verbeterd; • de beheersbaarheid van het vandalisme kan worden vergroot; • misdragingen van supporters kunnen worden voorkomen met de juiste activiteiten.
Wetenschappelijke onderbouwing	De methode en werkwijzen achter de meeste projecten zijn afkomstig uit het jongerenwerk.
Methodiek/ mechanisme	Bijna alle projecten hebben hun basis in het 'kennen en gekend worden' en het creëren van binding met supporters. Het inzetten op verschillende sporen (een diversiteit aan doelgroepen en activiteiten - zie Doelen aanpak-) levert een samenhangend Preventief Supportersbeleid op. Een BVO (Betaald Voetbal Organisatie) kan er ook voor kiezen om een of enkele onderdelen toe te passen.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	<p>Initiatoren/ samenwerkende partijen kunnen zijn: voetbalclub, gemeente, scholen, politie, NGO's. Een bureau gespecialiseerd in begeleiding van lastige jongeren, de fan coach en de stewards verzorgen de implementatie.</p> <p>De eerste fase is het samenstellen van een stuurgroep en/of projectgroep bestaande uit tenminste vertegenwoordigers van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • BVO; • gemeente ; • politie/justitie (Het OM, verantwoordelijk voor strafrechterlijke handhaving van de rechtsorde); • welzijnswerk; • onderwijs (belangrijke vindplaats doelgroep); • een voor het project aan te stellen coördinator. <p>Eventueel aangevuld met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • supportersbegeleiders uit de doelgroep zelf (fancoaches); • supporterscoördinator; • vertegenwoordiger supportersvereniging; • jeugdreclassering; • RIAGG; • overige sportverenigingen; • externe adviseur; • theatersportvereniging. <p>Een werkgroep verzorgt de uitvoering. De coördinator is verantwoordelijk voor de communicatie tussen stuurgroep en werkgroep (fancoach). De supportersvereniging kan functioneren als intermediair tussen supporters en organisatie van het project en organiseert ook activiteiten.</p> <p>Voor een goede afstemming op bestuurlijk niveau is in een later stadium een voorzittersoverleg in het leven geroepen: maandelijks overleg van alle bij het project betrokken partijen, doel is afstemming van beleid.</p>
Activiteiten en werkvormen	<p>Algemeen jeugdbeleid (via scholen: groep 8 basisonderwijs, eerste klassen VMBO)</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertonen video over grensoverschrijdend gedrag. De video wordt klassikaal besproken; • inzetten Vandalismebus; een bus waarin diverse soorten van vandalisme te zien zijn; • gesprek tussen spelers eerste elftal en leerlingen; • direct contact leggen met risicosupporters en uitzetten individuele begeleidingstrajecten (buddy-mentor aanpak); • stimuleren van eigen inbreng van jongeren via kidsclub en juniorclub; • stimuleren van eigen initiatieven zoals het oprichten van een supportersvereniging.
Fasering/stappen	<p>Stap 1 opstellen projectplan</p> <p>Stap 2 voorbereidingsfase</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokale situatie in kaart brengen door het voeren van gesprekken met beoogde betrokken partijen.

	<p>Stap 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • aanloop- en inwerkfase projectleider en direct uitvoerende fancoaches en basisschoolproject De Held; • versterken relatie supporters en BVO (via supportersvereniging). <p>Stap 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • draagvlak ontwikkelen om de doelen van het “sociaal preventief supportersproject” te halen door voorlichting en inzetten van een mix van communicatiemiddelen gericht op gemeente (intern), inwoners gemeente, betrokken externe partijen, provinciale overheid etcetera. <p>Stap 5</p> <ul style="list-style-type: none"> • creëren samenwerkingsverband tussen de betrokken partijen • project verankeren binnen de BVO; • project inbedden in het reguliere supportersbeleid.
Begeleiding/ training	Niet bekend
Kwaliteitsbewa- king, proces-, en productevaluatie	<p>De bewaking van de kwaliteit en de beleidsontwikkeling van preventieve supportersbeleid projecten in Nederland wordt gewaarborgd door een monitoring met een tweejaarlijkse cyclus: een kwalitatieve informatieronde in de even jaren en een kleine informatieronde oftewel quick scan in de oneven jaren, gestart in 2003. De monitoring wordt uitgevoerd door DSP-groep BV.</p> <p>Het CIV (Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme) meet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aantal thuiswedstrijden; • supporters per wedstrijd; • gemiddelde politie-inzet; • stadionverboden; • strafbare feiten.

Specifieke randvoorwaarden en eisen															
Draagvlak/ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • communicatie met de supporters zelf; • bijsturing van probleemsupporters; • inzetten van professionals; • opbouwen vertrouwensrelatie met de doelgroep en afstemming met betrokken partijen in het project; • supporterscoördinatoren en begeleiders kunnen niet worden verplicht om informatie te verschaffen, bv in strafrechterlijke onderzoeken. 														
Tijdspad invoering	<ul style="list-style-type: none"> • voorbereiding een jaar; • uitvoering minimaal een jaar, bij voorkeur structurele inbedding in het publieksbeleid van de BVO. 														
Kosten	<p>Het benodigde budget ⁸is ca. 63.500 euro:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tbody> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Begeleider Held project voor 0,2 fte, incl. overhead</td> <td style="text-align: right;">11.340</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Coördinatie ca. 10 uur per week</td> <td style="text-align: right;">21.780</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Begeleider "harde kern" fancoach 0,3 fte</td> <td style="text-align: right;">20.420</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Reiskosten</td> <td style="text-align: right;">2.270</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Activiteitengeld</td> <td style="text-align: right;">4.540</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Organisatiekosten</td> <td style="text-align: right;">1.335</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">• Onvoorzien</td> <td style="text-align: right;">1.815</td> </tr> </tbody> </table> <p>Het supportersprobleem wordt gezien als een jongerenprobleem, daarom is de gemeente verantwoordelijk. Ongeveer de helft van het beschikbare budget is dan ook afkomstig van de gemeente. Overige inbreng van financiële middelen: politie, BVO, KNVB, fondsen en het ministerie van VWS.</p>	• Begeleider Held project voor 0,2 fte, incl. overhead	11.340	• Coördinatie ca. 10 uur per week	21.780	• Begeleider "harde kern" fancoach 0,3 fte	20.420	• Reiskosten	2.270	• Activiteitengeld	4.540	• Organisatiekosten	1.335	• Onvoorzien	1.815
• Begeleider Held project voor 0,2 fte, incl. overhead	11.340														
• Coördinatie ca. 10 uur per week	21.780														
• Begeleider "harde kern" fancoach 0,3 fte	20.420														
• Reiskosten	2.270														
• Activiteitengeld	4.540														
• Organisatiekosten	1.335														
• Onvoorzien	1.815														
Faciliteiten en Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • vergaderruimte • activiteitenmaterialen • toegangskarten • diners en consumptiebonnen • communicatiemiddelen: nieuwsbrief, pagina huis aan huis blad, wijkbladen, direct mail etc. 														
Licentie programma	<p>Methode " De Held" is tien jaar geleden vanuit een samenwerkingsproject tussen ADO Den Haag en de Stichting Welzijn Escamp ontwikkeld. Stichting de Held werd opgericht om deze methode verder te ontwikkelen en te implementeren bij andere clubs. Stichting de Held wordt momenteel opgeheven omdat de overheidssubsidie stopt. Stichting Welzijn Escamp blijft informatie verstrekken over het project. Er zijn geen kosten verbonden aan gebruik van de methode. De enige voorwaarde die aan toepassen van methode "De Held" wordt verbonden is hoe om te gaan met gebruik van het logo.</p>														
Vereiste ervaring	<p>Uitvoerders van dit project hebben vakkennis nodig rond het werken met jongeren.</p>														

⁸ afkomstig uit: projectplan Cambuur Leeuwarden

Andere specifieke randvoorwaarden	<p>Voor kans van slagen van het project is de coördinatie op uitvoerend niveau van groot belang. Deze zogenaamde 'spin-in-het-web' onderhoudt contacten met de supporters, de deelnemers aan de projecten en met de organiserende partijen. Veelvuldig contact met de betrokken partijen is heel belangrijk om activiteiten af te stemmen, opdat er rekening wordt gehouden met elkaar belangen.</p> <p>Voldoen aan de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP 1999). Aan de jongeren (bij minderjarigheid aan de ouders c.q. verzorgers) wordt toestemming gevraagd voor informatie-uitwisseling tussen betrokkenen.</p>
--	---

Succes-, en faalfactoren	
Succesfactoren	<ul style="list-style-type: none">• face-to-face gesprekken met voetballers hebben veel impact op de jongeren;• projectmedewerkers hebben contact met het merendeel van de doelgroep, waardoor preventief kan worden opgetreden;• de kracht van het project is de directe relatie tussen kinderen en hun helden die hun afkeer uiten over pesten, racisme en zinloos geweld;• school als vindplaats van jongeren vereist geringere mate van vrijwilligheid van jongeren om deel te nemen;• De Held is een charmant programma dat relatief weinig kostte, en zelfs mogelijkheden biedt voor sponsoring.
Faalfactoren	<ul style="list-style-type: none">• communicatie tussen stuurgroep en werkgroep;• lastig om supporters met stadionverbod te herkennen;• facilitering door de KNVB;• ontbreken van financiën;• sSchool is een goede vindplaats van jongeren; een groot deel van de leerlingen hoort echter niet tot (potentiële) risicojongeren en zal mogelijk zelfs nooit in een voetbalstadion komen;• ontbreken vakkennis rond het werken met jongeren;• een looptijd van een jaar is te kort voor uitvoering van dit project.

Invoering/ uitvoering in Nederland	
Welke stappen zijn in Nederland al gezet	<p>Helden rond de Velden is een Nederlands 'best practice' preventief geweld. Eind jaren negentig heeft het sociaal preventief supportersbeleid een forse injectie gehad van KNVB en landelijke overheid. Met als resultaat dat bij bijna alle 36 Betaald Voetbal Organisaties (BVO'S) sprake is van een sociaal preventief supportersbeleid. Sinds 2002 is de ondersteuning vanuit het ministerie van VWS gestopt en bestaat het gevaar dat de supportersprojecten zullen wegwijnen.</p> <p>Preventieve supportersprojecten kennen in Nederland geen centrale organisatie. Projecten zijn situationeel ingericht. Wel is er het eerder genoemde Landelijk Informatiepunt Supportersprojecten (LIS),</p> <p>Het LIS concludeert in haar jaarverslag van 2004 dat op steeds meer plaatsen het preventief beleid zich nestelt in het publieksbeleid van de club. Ook op steeds meer plaatsen vormt preventief beleid een onderdeel van bredere bestrijding van het voetbalvandalisme en voetbalgeweld.</p> <p>Een methode die in Den Haag zijn vruchten afwerpt is dat er een team mensen fysiek aanwezig is in Stadion ADO Den Haag, -daar een werkplek heeft- en van daaruit communiceert met de doelgroep en problemen signaleert bij bestuur en leiding (zie: Schipperen in het Zuiderpark). Het team bestaat uit vertegenwoordiging politie, supportersvereniging, supportersbegeleiding, Raad van Kinderbescherming. Partijen met conflicterende belangen die zo met elkaar communiceren en tot resultaten komen. Zoals bijvoorbeeld met terugdringen vuurwerk in het stadion. In overleg met de 'daders' is gekomen tot een toelaatbaar alternatief. Verantwoordelijkheid voor uitvoer van dit alternatief ligt gedeeltelijk bij supporters zelf. En dit werkt.</p>
Nog te zetten stappen in Nederland	<p>Het instellen van een overkoepelende organisatie die zich bezighoudt met invoeren van 'De Held' als landelijk project en daardoor een dergelijk preventief project met scholieren hoger op de agenda zet bij BVO's. Nu is 'De Held' ingevoerd bij twaalf verenigingen. Maar het gaat uiteindelijk om 36 organisaties. De overkoepelende organisatie zou KNVB kunnen zijn. In Duitsland bestaat een dergelijke overkoepelende organisatie wel.</p>
Soortgelijke werkwijzen	<p>Naast voetbal zijn ijshockey en basketbal in Nederland takken van sport die mogelijk risicowedstrijden zouden kunnen opleveren. Preventieprojecten gericht op supporters van deze sporten zijn bij ons niet bekend.</p>
Omgevingsanalyse	<p>In Nederland zijn er diverse projecten (circa 37) die zich richten op preventief supportersbeleid. Voor het Plan van Aanpak Helden rond de Velden zijn, met onder inbreng van deskundigen van het LIS (Landelijk Informatiepunt Supportersprojecten), een bureau dat expertise ontwikkelt en informatie bundelt over sociale projecten met voetbalsupporters, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), drie projecten gevonden met een vergelijkbare doelstelling, doelgroep en organisatie als Helden rond de Velden. Van deze drie van de geselecteerde soortgelijke projecten is een projectevaluatie beschikbaar.</p>

	<p>Deze projecten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">• ADO Den Haag "Sociaal preventief supportersbeleid, methode de Held gericht op leerlingen van basisscholen" (zie paragraaf Fasering, Stap 3).• FC Groningen met het project "De 12^e Man"• FC Utrecht met "Support-it Utrecht", ontwikkeld door Welzijnsorganisatie Stade. <p>De ervaringen met de projecten zijn positief.</p> <p>De projecten hebben een aantal gemeenschappelijk kenmerken:</p> <ul style="list-style-type: none">• inzetten op het versterken van besef van normen en waarden en het vergroten van respect ten opzichte van anderen en van materialen door de inzet van de voetbalsport;• inzetten op het opbouwen van een goede relatie met de jeugd waardoor binding ontstaat met de BVO;• inzetten op een gevarieerde doelgroep, in ieder geval op de vindplaats scholen waarop jongeren zitten die potentieel behoren tot de doelgroep aankomende jonge overenthousiaste supporters; <p>De projecten verschillen in:</p> <ul style="list-style-type: none">• de mate waarin zij inzetten op betrekken van supporters, sfeer en veiligheid en op opvoeden in het veld;• het aanbod van activiteiten en de intensiteit waarmee deze activiteiten worden aangeboden; dit is uiteraard mede afhankelijk van de beschikbaarheid en kwaliteit van personele inzet.
--	--

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur	<p>ADO Den Haag: Projectplan "Sociaal preventief supportersbeleid ADO Den Haag" (2001)</p> <p>Schipperen in het Zuiderpark. Onderzoek naar de werking van het Publieksbureau ADO Den Haag (2004)</p> <p>Projectplan "Supportersproject Groningen De 12^e Man" (2002), aanvullingen (2003)</p> <p>Evaluatie Supportersproject Groningen, Evaluatie Supportersproject Groningen Invoering en resultaten eerste jaar 2003 INTRAVAL / Rijksuniversiteit Groningen, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, februari 2004 B.Bieleman, A. de Jong, H. Naayer, J.A. Nijboer (RuG), ISBN 90 77115 46 3 Repro Harmonie Gemeente Groningen. Samenvatting Op te vragen bij Intraval, www.intraval.nl</p> <p>FC Utrecht: "Support-it Utrecht", Stade Advies Utrecht, Karen Schwarze, 030 2361837, k.schwarze@stade.nl FC Utrecht, Robin Wanders, Tel: 030-8885555</p> <p>Opvoeding in het veld pag 40-42. In: Monitor sociaal preventief supportersgeweld 2003-2004 Quick scan sociaal preventief supportersbeleid 2004-2005-nog niet afgerond</p>
Literatuur 'best practice'	<p>Helden rond de velden. Sociaal preventief supportersbeleid. BVO Cambuur, Politie Midden Friesland, Het Buro, Gemeente Leeuwarden.</p> <p>Projectplan: Het sociaal preventief Supporters Project van de B.V.O. Cambuur Leeuwarden.</p>
Contacten/ licenties	<p><i>ADO Den Haag</i> Informatie over methode "De Held" is verkrijgbaar bij Stichting Welzijn Escamp. Contactpersoon: Dick Hooimeijer, tel: 070 - 3660801 Informatie over supportersprojecten bij ADO Den Haag is verkrijgbaar bij Supporterscoördinator: Koos Roeg (BVO)</p> <p><i>Groningen</i> Supporters coördinator Marcel Tolhuis Veiligheidscoördinator Johannes Houwen</p> <p><i>Cambuur Leeuwarden</i> Het Buro: André Saris en Cor Greben, tel: 058-2885747</p> <p><i>FC Utrecht,</i> Robin Wanders, tel: 030-8885555</p>

Verkrijgbaarheid materialen	www.lisnet.nl: overzicht supportersprojecten, informatie over supportersbeleid, relevante publicaties
--------------------------------	--

3.1.1 WORKPLACE VIOLENCE PREVENTION PROGRAM (WVPP) (Los Angeles, California, U.S.A.)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Werk
Typering project	Mogelijk effectieve maatregel uit WODC rapport 'Geweld verslagen?'2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	<p>Doel van het programma is het voorkomen van overvallen op winkels en horecagelegenheden (businesses) en daarmee het verminderen van verwondingen ten gevolge van overvallen. Bijkomend doel is dat werknemers leren om mogelijk gewelddadige klanten te herkennen en vervolgens over te gaan tot interventie. Wanneer bedrijven meedoen aan het onderzoek, wordt er een uitgebreide situatiescan uitgevoerd. Op basis van deze scan wordt een op maat gemaakt actieplan ontwikkeld en aangeboden door een van de drie speciaal opgeleide beveiligingsprofessionals. Deze mensen bezoeken de winkeleigenaar in hun bedrijf, bespreken elke aanbeveling uit het actieplan, benadrukken het belang van uitvoering van de aanbeveling en zijn beschikbaar voor consultatie.</p> <p>Het WVPP geeft aanbevelingen met betrekking tot zeven onderwerpen: het trainen van medewerkers, kasgeldprocedures, beheer van de safe, verlichting in het pand, zichtbaarheid, toegangscontrole en aanduidingen van veiligheidsprocedures (door middel van bijvoorbeeld stickers). Daarnaast worden, afhankelijk van de relevantie, aanbevelingen gedaan met betrekking tot 'safety and surveillance equipment' (zoals bewakingscamera's en alarminstallaties). Naast het actieplan krijgen bedrijven uit de interventiegroep ook een handleiding, materiaal om medewerkers te trainen in de vorm van brochures en een video, stickers om op kassa's, kluisen en voordeuren te plakken zodat mensen op de hoogte zijn van genomen maatregelen. De studie naar deze 'best practice' is uitgevoerd in Los Angeles, Verenigde Staten.</p>
Probleem-/,/risicoanalyse	<p>De evaluatie van WVPP stelt dat in de Verenigde Staten overvallen de voornaamste oorzaken zijn van werkgerelateerde moorden en een van de voornaamste oorzaken van het oplopen van verwondingen van werknemers, met name in het kleinwinkelbedrijf. De kosten ten gevolge van een overval zijn voor een winkel hoog; naast de materiële schade kan er ook sprake zijn van immateriële schade bij werknemers die ten gevolge van een dergelijk incident een periode lang niet in staat meer zijn om hun werkzaamheden uit te voeren. Alleen repressieve maatregelen bleken in het verleden niet genoeg.</p> <p>Uit het Nationaal onderzoek winkelcriminaliteit 2005 blijkt dat in Nederland in totaal de detailhandelaren in 2005, 675 miljoen euro schade leden ten gevolge van criminaliteit.⁹ In Nederland vormt winkelcriminaliteit, waaronder overvallen met geweld, een probleem. In totaal vonden er in 2005 volgens de aangiftecijfers van de Nederlandse politie, 2184 overvallen plaats. Dat is een vermindering van ongeveer 300 ten opzichte van 2003. Van die 2184 overvallen wordt ongeveer de helft gepleegd op detailhandelaren (788) en transport (224), hieronder valt ook het transport van geld van</p>

⁹ Zie Nationaal onderzoek winkelcriminaliteit 2005,

<http://www.platformdetailhandel.nl/index.cfm/4,750,c,html/060629%20Nationaal%20Onderzoek%20Winkelcriminaliteit%202005.pdf#search=%22kosten%20overval%20detailhandel%22>

	detailhandelaren naar een kluis samen. Elke dag worden er dus meer dan twee winkels overvallen.
Doelen aanpak	Verminderen van het risico op geweldscriminaliteit in het algemeen, en op (pogingen tot) overvallen in het bijzonder.
Doelgroep(en)	Kleine bedrijven, zoals: buurtwinkels, benzinstations, supermarkten, slijters, cafés, restaurants, motels.
Context	Bedrijven die in aanmerking komen voor deelname zijn kleine bedrijven die een verhoogde kans hebben om doelwit te worden van een overval.
Soort evaluatie	Effect evaluatie
Concrete resultaten evaluatie	<ul style="list-style-type: none"> • bedrijven met een hoge mate van implementatie van de adviezen zagen een verbetering: 5% minder geweldsdelicten. • bedrijven die een deel van de adviezen had opgevolgd kregen te maken met een stijging van geweldsdelicten (28%). • bedrijven die geen enkel advies van opgevolgd kregen te maken met een nog grotere stijging: 94%.
Beoogde effecten	<ul style="list-style-type: none"> • het beperken van de beschikbaarheid van de buit en het verminderen van de buit (door middel van 'safe management' en door aanpassing van kasgeldprocedures); • het beperken van de gelegenheid (door onder meer toegangscontroles); • het waarschuwen van potentiële daders dat veiligheidsmaatregelen zijn genomen (door middel van stickers en dergelijke); • het vergroten van de kans dat daders worden herkend (door middel van verbeteren van verlichting en zichtbaarheid in panden); • het vergroten van de pakkans (door personeel te trainen dat daardoor beter gaat letten op mogelijke daders en dus na een evt overval een beter signalement aan de politie kan geven);

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED); voorkomen van criminaliteit door ontwerp van de omgeving. Dit is een vorm van situationele preventie.
Uitgangspunten/ visie	Een aantal omstandigheden geven aanleiding tot het toenemen van het risico voor geweld, zoals: het geld ligt voorhanden -letterlijk voor het grijpen-, de winkel is vrij toegankelijk, het overzicht in de winkel is slecht, vaak wordt er geen kluis gebruikt en ten slotte is vaak ook de verlichting van slechte kwaliteit. Achteraf gelegen locaties, late openingsuren en de aanwezigheid van vluchtroutes versterken het risico. Preventieve maatregelen tegen overvallen richten zich voornamelijk op het beperken van de buit, het zo moeilijk mogelijk maken van de weg naar het geld, en het hierover ook duidelijk communiceren.
Wetenschappelijke onderbouwing	345 bedrijven (winkels en horeca) zijn geschikt bevonden om mee te doen aan het Amerikaanse WVPP (Workplace Violence Prevention Program). Het programma is dmv een evaluatiestudie gevolgd vanaf beginjaar 1997, een tweede meting vond plaats in 1998. Nagegaan is in hoeverre 'interventiebedrijven' de gegeven adviezen hebben opgevolgd.
Methodiek/ mechanisme	Het programma bestaat uit op maat gesneden preventie binnen bedrijven. Enerzijds beoogt men de kosten (risico's) voor de daders groter te maken en anderzijds wordt de opbrengst van een overval kleiner. De moeite die een overvaller moet doen en het risico dat hij loopt zouden niet meer op moeten wegen tegen de opbrengst.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	<ul style="list-style-type: none"> • aanstellen van gespecialiseerde veiligheidsinspecteurs; • laagdrempelige instap -weinig tijd en geld- voor de eigenaar van het bedrijf; • ondernemers prikkelen om deel te nemen aan het project, door bijvoorbeeld cijfers te leveren over de kosten die een overval hebben voor een ondernemer en een slachtofferkans op criminaliteit (overval); • kennis en eventueel middelen aanbieden om de maatregelen te implementeren.
Activiteiten en werkvormen	<p>Drie categorieën maatregelen kunnen worden onderscheiden: omgevings-, administratieve en gedragsmaatregelen:</p> <p><i>Omgevingsmaatregelen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • verlichting in het pand; • aanduidingen van veiligheidsprocedures; • zicht van buiten naar binnen; • zichtlijnen bij paskamer; • rugdekking kassa; • uitgelichte presentatie; • aanbevelingen over 'safety and surveillance equipment' (bewakingscamera's en alarminstallaties). <p>ADMINISTRATIEVEMAATREGELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • aanpassen kasgeldprocedures (kassabeheer en geldtransport); • sleutelbeheer; • aanpassen openings- en sluitingsprocedures van de winkel <p>GEDRAGSMAATREGELEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • het voorlichten en trainen van medewerkers
Fasering/stappen	<ol style="list-style-type: none"> 1. uitgebreide situatiescan; 2. Actieplan gemaakt door beveiligingsprofessionals; 3. indien nodig het actieplan vertalen in Turks, Marokkaans etcetera 4. bezoek aan de winkelmanagers/-eigenaars in hun bedrijf: gesprek over de aanbevelingen, de uitvoering en ondersteuning van het geheel. 5. follow up (na 3 en 12 maanden): interview met de manager en een omgevingscan
Begeleiding/training	Opleiding van de beveiligingsspecialisten door specialisten op het gebied van veiligheid op de werkplek.
Kwaliteitsbewaking, proces-, en productevaluatie	Beveiligingsprofessionals brengen begin- en eindsituatie in kaart (nul- en nameting) van de situatie in de winkel of in het bedrijf. Eventueel doen zij een tussentijdse evaluatie.

Specifieke randvoorwaarden en eisen	
Draagvlak/ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • de eigenaar van de onderneming moet ermee instemmen om het project te kunnen starten; • deelname aan het programma is vrijwillig, het opvolgen van de aanbevelingen uit het actieplan is eveneens vrijwillig; • deelnemers moeten beschikken over voldoende kennis en middelen.
Tijdspad invoering	Niet exact bekend. In de 'best practice' en ook in de vergelijkbare Nederlandse werkwijze duurt het project exclusief voorbereiding en evaluatie 1 jaar. Schatting tijdspad inclusief voorbereiding en evaluatie: 2 jaar.
Kosten	Kosten voor te nemen maatregelen kunnen uiteenlopen van enkele honderden tot enige duizenden euro's per winkelvestiging. Kosten uitvoeren winkelscan en uitbrengen advies op maat kost ca. 250-300 euro voor de winkeleigenaar. Op het moment dat een ondernemersvereniging gezamenlijk gaat participeren aan een dergelijk project, kunnen wellicht kosten worden gedeeld waardoor de kosten per saldo lager worden.
Faciliteiten en Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • winkelscan (aan de hand van vaste checklist) af te nemen door professionals; • brochures met informatie voor winkeleigenaars; • video met voorlichting voor winkeleigenaars en winkelpersoneel.
Licentie programma	Het uitvoeren van winkelscans door speciaal daarvoor opgeleide professionals gebeurt door commerciële bedrijven. Er zijn kosten aan verbonden. De checklists en software die erbij gebruikt worden, zijn niet voor derden beschikbaar.
Vereiste ervaring	Het project ('best practice') wordt uitgevoerd door speciaal opgeleide en gecertificeerde beveiligingsprofessionals
Andere specifieke randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Op voorhand geldt dat dit pakket uiterst praktisch moet zijn, het de ondernemer slechts beperkt inspanning mag opleveren en dat zeer kostenefficiënt moet zijn. • gevraagde tijd van de deelnemers is beperkt: de tijd van de intake en het gesprek over de aanbevelingen. • Op het moment dat een winkeliersvereniging meedoet aan het project, kan de voorzitter van de vereniging als een soort 'kartrekker' fungeren. De kans dat aanbevelingen/adviezen daadwerkelijk worden opgevolgd door de verschillende winkeliers is dan groter; • lage kosten maatregelen; als de kosten van de maatregelen lager uitvallen zullen de ondernemers eerder geneigd zijn deze toe te passen. • overwinnen van taalbarrières en culturele verschillen; • Vergunningverlening bij aanvraag cameratoezicht; • Het draagvlak onder bedrijfseigenaren zal groter zijn wanneer het een meer risicovolle buurt betreft;

Succes-, en faalfactoren	
Succesfactoren	<p>Als voornaamste succesfactoren worden genoemd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kostenefficiënt;• Praktisch;• beperkte inzet van de ondernemer zelf, laagdrempelig;• ondernemer verwerft op eenvoudige wijze nuttige kennis over veiligheid;• maatwerk in de advisering (geen standaardlijstje van maatregelen);• inbreng van de branche zelf, doordat bijvoorbeeld voorzitters van winkeliersverenigingen zorg dragen voor de daadwerkelijke uitvoering van de adviezen en aanbevelingen;• inzetten op verminderen aantrekkelijkheid van het plegen van een overval;• samenwerking tussen winkeliers, politie en justitie. Goede afspraken maken over afhandelingprocedure bij overvallen en zichtbaarheid aanwezigheid politie voor de winkelier. <p>Het succes van maatregelen valt of staat met het consequent toepassen ervan in de bedrijfsvoering. Volgens een specialist van de politie op het gebied van overvallen, worden de adviezen/aanbevelingen op het gebied van preventie door de ondernemers nog te vaak terzijde geschoven. Er dient derhalve een slimme strategie te worden ontworpen waardoor de preventieve maatregelen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Voorzitters van ondernemersverenigingen zouden hierbij een belangrijke rol moeten spelen.</p> <p>Een ondernemer/bedrijfsleider die bewust omgaat met de preventieve maatregelen, straalt dit uit op werknemers én klanten. Een betere naleving van veiligheidsregels en verhoging van het veiligheidsgevoel zijn het gevolg.</p>
Faalfactoren	<ul style="list-style-type: none">• de ondernemer/winkeleigenaar is niet bereid om de adviezen over te nemen en investeringen te doen om maatregelen uit te voeren;• de ondernemer/winkeleigenaar heeft niet voldoende financiële middelen voor aanpassingen in de winkel;• preventieve maatregelen sluiten niet aan bij de 'cultuur' van een specifieke branche met type maatregelen;• het in kaart brengen van de situatie en advisering verloopt niet efficiënt en getuigt niet van kennis van zaken.• vergunningverlening voor het plaatsen van ramkraken verloopt vaak stroef en levert frictie tussen ondernemer en de betreffende gemeente;• verschil van inzicht over de parkeermogelijkheid van geld- en waardetransport (kan dit tot voor de winkeldeur of niet?) tussen gemeente en ondernemer, waardoor de bereidheid tot meedenken en investeren in veiligheid afneemt.

Invoering/ uitvoering in Nederland	
<p>Welke stappen zijn in Nederland al gezet</p>	<p>Nederland kent vergelijkbare aanpakken zoals die wordt beschreven in de Amerikaanse 'best practice' aanpak WVPP (Workplace Violence Prevention Program). Deze aanpakken worden ook geëvalueerd. Uit de evaluaties blijken positieve resultaten te kunnen worden behaald door toepassing van Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)- strategieën (omgevingsgerichte aanpak). Ook het Nationaal onderzoek Winkelcriminaliteit uit 2005 brengt een positief geluid:</p> <p>"Het lijkt erop dat in Nederland preventieve maatregelen van winkeliers en samenwerking met politie zijn vruchten begint af te werpen. In het Nationaal onderzoek Winkelcriminaliteit 2005 wordt een daling van het aantal overvallen geconstateerd van 1119 in 2002 naar 783 in 2005. Dit betekent nog wel dat in 2005 elke dag minstens twee winkeliers werden overvallen. Het gaat vaak om veelplegers. Opvallend is dat de buit steeds kleiner wordt en overvallen vaker mislukken."</p> <p>Er kunnen grofweg twee aanpakken worden onderscheiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de branchespecifieke aanpak met individuele aanpakken op maat; • gezamenlijke aanpak met een gezamenlijk plan van aanpak (KVO). <p>De brancheaanpak komt door de individuele aanpak, waardoor maatwerk mogelijk is, het meest overeen met de 'best practice' aanpak WVPP. Voordelen van een individuele, branchegerichte aanpak is kostenbesparing voor de ondernemer en er kan meer rekening worden gehouden met de specifieke kenmerken van de branche. Onderstaand wordt bij 'welke stappen moeten nog worden gezet' en bij 'soortgelijke werkwijzen' de brancheaanpak verder uitgewerkt. De meer algemene, aanpak Keurmerk Veilig Ondernemen wordt bij 'omgevingsanalyse' verder behandeld.</p>
<p>Welke stappen moeten nog gezet worden?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • identificeren van geweldsgevoelige detailhandelsbranches en winkel locaties • opzetten van een programma van de ondernemers • zorgen dat in dit programma gecertificeerde preventie adviseurs (kunnen) worden ingezet • ontwerpen en uitvoeren van een onderzoek zijn ontwerp (met voren aanmeten en liefst ook een controlegroep) om het effect van het programma te meten.

Soortgelijke werkwijzen	<p>Brancheaanpakken HBD (Hoofdbedrijfschap Detailhandel) Voorbeeld MITEX</p> <p>Een Nederlands project met een vergelijkbare aanpak is de brancheaanpak voor ondernemers in de mode-, schoenen- en sportdetailhandel. Het project is geïnitieerd door Mitex en wordt uitgevoerd in een samenwerking tussen Mitex en het HBD, waarbij contact is gelegd met een specialist op het gebied van winkelcriminaliteit.</p> <p>De aanpak bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none">• een handleiding 'Winkelcriminaliteit te lijf';• het uitvoeren van een winkelscan door een winkelcriminaliteitsexpert, dit duurt ca. 45 minuten. De eerste resultaten worden direct besproken tijdens een gesprek van ongeveer 30 minuten;• een individueel rapport met aanbevelingen dat de winkelier ontvangt. <p>Maatregelen betreffen onder andere de winkelinrichting (plaats van de kassa, spiegeltoepassing), maar ook poortjes, camera's, presentatiebeveiliging, paskamercontrole en de organisatie van de winkel (de relatie met de binnenkomende of uitlopende klant).</p>
-------------------------	---

Omgevingsanalyse	<p>Keurmerk Veilig Ondernemen</p> <p>Doel van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) bedrijventerreinen en winkelgebieden als geheel veiliger maken. Belangrijk daarbij is het opzetten van een duurzame samenwerking tussen ondernemers, gemeente, politie, brandweer en andere betrokken organisaties. De gemeente heeft bijna altijd de regierol.</p> <p>Het KVO bevat een achtstappenplan:</p> <ol style="list-style-type: none">1. samenwerking vorm geven2. de veiligheidsanalyse (= 0-meting)3. het opstellen van een plan van aanpak4. de aanvraag KVO (via certificatie-instelling)5. het uitvoeren van het plan van aanpak6. de evaluatie7. het plan van aanpak bijstellen8. de hercertificatie <p>Het Keurmerk Veilig Ondernemen voor winkelgebieden kent drie sterren. De eerste ster omvat zwart op wit afspraken om de veiligheid van een winkelgebied te verbeteren. Denk hierbij aan maatregelen op het vlak van aangiftebereidheid, toezicht, preventietrainingen, burenalarmingssysteem. Het gaat steeds om collectief (dus niet per vestiging) te nemen maatregelen. Een team van regionale HBD-adviseurs vervult bij het behalen van de eerste ster een coördinerende en ondersteunende rol. De 2^e ster omvat maatregelen in de omgeving van het winkelgebied, en de 3^e ster omvat de aanpak van individuele winkelvestigingen. Ervaringen met het KVO zijn positief: schade verminderd en gevoel van veiligheid van medewerkers en consumenten neemt in belangrijke mate toe. Binnen het samenwerkingsverband kan worden afgesproken hoe er met de kosten voor de ondernemer wordt omgaan. De in een aantal regio's opgerichte Regionale Platforms Criminaliteitsbeheersing kunnen een belangrijke rol spelen bij het adviseren en informeren. KVO certificering wordt verleend door KIWA certificatie en keuringen, en door DASS certificatie. Meer informatie is te verkrijgen bij het HBD (Hoofdbedrijfschap Detailhandel) en het CCV (Centrum voor Criminaliteitspreventie en veiligheid).</p>
------------------	---

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen	
Literatuur	<p>Literatuur 'best practice': Peek-Asa, C., Casteel, C., Mineschian, L., Erickson, R. J., Kraus, J.F., (2004), compliance to a workplace violence prevention program in small businesses. American Journal of Preventive medicine, 26 (4), 276-283.</p> <p>Overige literatuur:</p> <p>HBD www.stopwinkelcriminaliteit.nl</p> <p>Nationaal onderzoek winkelcriminaliteit 2005 www.platformdetailhandel.nl, zoeken in publicaties.</p> <p>Keurmerk Veilig Ondernemen www.winkelcriminaliteit.hbd.nl/ of: www.hetccv.nl</p>
Contacten/ licenties	<p>Voor toepassing van het Keurmerk Veilig Ondernemen: contact opnemen met de servicedesk van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, 070 3490636 of via email: info@hetccv.nl.</p> <p>Om voor het certificaat in aanmerking te komen, dient gewerkt te worden conform de (door het CCV beheerde) KVO-methodiek.</p> <p>Voor toepassing van de bedrijfsveiligheidsscan (zoals toegepast in de brancheaanpak textiel): contact opnemen met branche-organisatie Mitex (gegevens zie hieronder).</p>
Verkrijgbaarheid materialen	<p>Digitale versie van de handleiding 'Winkelcriminaliteit te lijf' is te vinden op de website van Mitex, www.mitex.nl. Mitex-leden kunnen een gedrukt exemplaar van de handleiding gratis bestellen bij Mitex Info&Advies (telefoonnummer 0343 473260 of e-mail: infoadvies@mitex.nl).</p> <p>Handboek Keurmerk Veilig Ondernemen Bestaande Winkelgebieden, 2003. Te downloaden van de site van het CCV: www.hetccv.nl.</p> <p>Slachtofferhulp detailhandel www.hbd.nl brengt een 0800-0801-sticker uit. 0800-0801 is een telefoonnummer waarmee professionele hulp ingeschakeld kan worden. Stickers zijn gratis te bestellen bij het HBD via info@hbd.nl.</p> <p>Brochure 'Opvang en omgang met slachtoffers in de detailhandel, te verkrijgen via www.platformdetailhandel.nl, publicaties. Duidelijke folder over voorkomen van trauma's en nazorg bij ondermeer overvallen.</p> <p>De HBD Veiligheidsscan is een makkelijk te bedienen gereedschap om de veiligheidsrisico's van uw bedrijf te meten. Deze scan is te vinden op www.hbd.nl, doorklikken naar veiligheidsscan. Op deze website is ook informatie te vinden over de training 'Omgaan met geweld en agressie'.</p>

CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid is hét centrale kenniscentrum dat samenhangende instrumenten ontwikkelt en implementeert om de sociale veiligheid te vergroten. Het CCV stimuleert samenwerking tussen publieke en private organisaties om criminaliteit integraal terug te dringen en vormt een schakel tussen beleid en praktijk.

Het CCV richt zich op instanties, instellingen en brancheorganisaties en niet op burgers of individuele ondernemers.

De stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid is een initiatief van het Ministerie van Justitie, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie, het Verbond van Verzekeraars, werkgeversorganisatie VNO-NCW, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Raad van Hoofdcommissarissen.

Directeur: Mw. mr. drs. I.M. Haisma

adresgegevens
Bezuidenhoutseweg 12
2594 AV Den Haag

www.hetccv.nl

Den Haag, 18 september 2006